

REVOLUSIONÊRE OORLOGVOERING VOLGENS DIE SUIDWES-AFRIKA/NAMIBIË-MODEL¹

Dr J.C.K. van der Merwe
Clubview, Verwoerdburg

INLEIDING

Op 16 Augustus 1966 het 'n afdeling van die South West African People's Organisation (SWAPO) die Oshikango-grenspos in Ovambo-land aangeval.² Daarmee het die eerste skote in die veldtog deur SWAPO om die Suid-Afrikaanse regering se beheer oor Suidwes-Afrika/Namibië (SAW/N) te beëindig, geklap. Om 'n verklaring vir hierdie opstand, wat drie-en-twintig jaar lank geduur het te vind, is dit nodig om 'n perspektief te verkry van hoofmomente vanaf 1884 met die aanvang van die Duitse besetting van SWA/N, tot 1989, toe Resolusie 435 van die Verenigde Nasies in SWA/N geïmplementeer is. Prakties gesproke stem hierdie tydperk ooreen met die tydperk van eerste en laaste opstand deur sekere inheemse volkere teen vreemde oorheersing.³

Om 'n verklaring vir die ontstaan, verloop en beëindiging van hierdie opstand te bied, is dit nodig om 'n makro-perspektief van die veranderlikes wat die verloop van die opstand bepaal het, te verkry. Hierdie veranderlikes dien hoogstens as 'n besprekingsvergemakliking aangesien ander waarskynlik ook bestaan. Sewe sodanige veranderlikes word bespreek:⁴

- a. *Historiese Veranderlike*. Die historiese veranderlike verwys na die tydperk 1884 tot 1945 met spesifieke klem op die problematiek rakende die Duitse besetting van SWA/N en die oornam daarvan deur die Unie van Suid-Afrika. Die historiese proses het beslag gegee aan die oorsake van die opstand teen vreemde dominasie en behels gebeure binne SWA/N, sowel as op die internasionale terrein.
- b. *Internasionale Veranderlike*. Internasionale veranderlike verwys na die rol en invloed

wat internasionale organisasies en ander state in die ontstaan, verloop en beëindiging van die revolusionêre aanslag gespeel het.

- c. *Nasionale Veranderlike*. Die nasionale veranderlike verwys na die politieke faktore en opset in SWA/N wat 'n wesentliche invloed op veral die verloop en die bekamping van die revolusionêre aanslag uitgeoefen het.
- d. *Revolusionêre Mobilisering*. Revolusionêre mobilisering verwys na daardie doelbewuste pogings van bepaalde politieke mobiliseerders om die grootste moontlike gedeelte van die bevolking ten gunste van SWAPO, maar teen die voortgesette administrasie van SWA/N deur die RSA, te mobiliseer.
- e. *Militêre Veranderlike*. Die militêre veranderlike verwys na alle militêre optredes wat deur beide die RSA en SWAPO onderneem was in die poging om hul onderskeie doele na te strew.
- f. *Legitieme Gesag*. Legitieme gesag verwys na die kernaspek wat uiteindelik die wesentliche invloed op die voer van die revolusionêre aanslag, asook die bekamping daarvan, uitgeoefen het, naamlik die politieke besluite wat deur die bevolking as bindend beskou was.
- g. *Politieke Skikking*. Politieke skikking verwys na daardie faktore wat 'n bepalende invloed op 'n blywende politieke skikking en beëindiging van die revolusionêre aanslag, uitgeoefen het.

Bogenoemde veranderlikes kan skematies soos

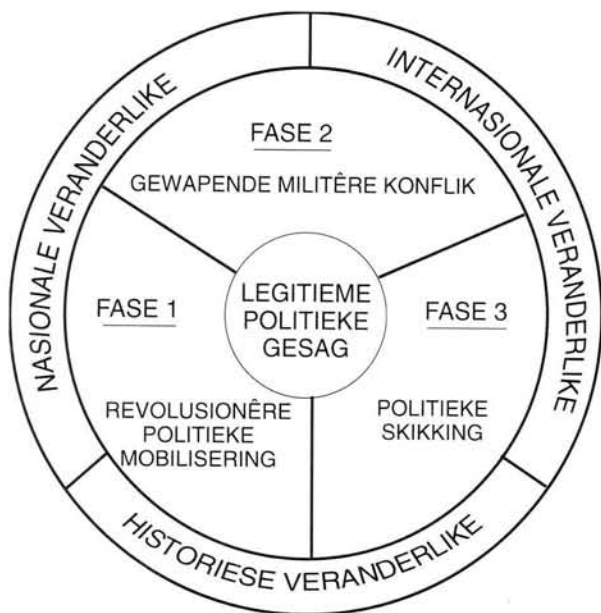
¹ Ter wille van eenvormigheid word die naam Suidwes-Afrika/Namibië (SWA/N) deurgaans in die teks gebruik - ook met verwysing na die periode voor onafhanklikheidswording.

² M. Morris: *Terrorism* (Cape Town 1971), p.93.

³ O. Levinson: *South West Africa* (Cape Town, 1976), p. 47.

⁴ Hierdie veranderlikes stem ooreen met dié wat ook ander revolusionêre aanslae in Suider Afrika beïnvloed het, veral die voormalige Rhodesië.

volg voorgestel word:

Figuur 1 : SWA/N Model vir Insurgensie.

Dit dien gemeld te word dat hierdie genoemde veranderlikes nie in isolasie gefunksioneer het nie, maar dat hulle interafhanklik en in voortdurende interaksie en wisselwerking verkeer het.

HISTORIESE DIMENSIE (1878-1920)

Die historiese dimensie was een van die vernameste faktore wat die politieke situasie in SWA/N beïnvloed en uiteindelik die grondslag vir die ontstaan van die insurgensie gelê het.⁵ Om die historiese proses sinvol te vertolk, behoort dit vanuit die oogpunt van SWAPO beskou te word, aangesien SWAPO bepaalde historiese gebeure as oorsake van die revolusionêre deurslag aangevoer het.⁶

Duitse kolonialisme het in 1878 in SWA/N begin toe 'n Duitse handelaar, F.A.E. Lüderitz, kusstreke van Nama-opperhoofde gekoop het.⁷ In 1884 het Lüderitz hierdie aangekoopte grond onder die beskerming van die Duitse Ryk geplaas. Sodoende is die Duitse gesag geleidelik oor SWA/N uitgebrei.

Hierdie Duitse gesagsuitbreiding het weerstand

by die inheemse volkere ontlok, omdat veral die Herero-volk se leiers (Maherero) van mening was dat hulle van hulle tradisionele grondgebied beroof was.⁸ Van die begin af het Maherero gepoog om die Herero-regte deur middel van "protection treaties" te waarborg en in die Suide het Hendrik Witbooi dieselfde gedoen. In die Noorde van SWA/N het die Ovambo-konings weerstand gebied teen Portugese aanvalle.

In 1903 het die Bondelswarts Hottentotte onder leiding van Hendrik Witbooi in opstand gekom teen die Duitse kolonialisme, maar die Duitsers het die opstand onderdruk.⁹ In Januarie 1904 het die Herero's onder leiding van Samuel Maherero teen die Duitsers in opstand gekom, maar met die Slag van Waterberg is die Herero's in die Omaheke (oftewel die dorre Kalahari) ingedryf waar baie omgekrom het.

In die daaropvolgende Duitse optredes is Maherero en sowat 1 500 Herero's verdryf tot in die teenswoordige Botswana.¹⁰ Die Duitse koloniale bewind is beskryf as 'n parasitiese outokrasie omdat die Ovambo-konings van alle mag ontnem was en die Duitse en Portugese kolonialisme was met groot agterdog bejeën omdat die Ovambo's gevoel het dat hulle onderdruk en uitgebuit word.¹¹

In Ovambo het koning Mandume, die magtige Ukwanyama-koning, die simbool geword van Ovambo-weerstand teen kolonialisme en dit was dan later ook hierdie heroïese beeld wat op die insurgensie geprojekteer is. Vir hierdie figure het dit 'n stryd geword ter bevryding van onderdrukking en uitbuiting wat met kolonialisme geassosieer was.¹²

Die weerstand teen die Duitsers het daartoe gelei dat die Herero-volk feitlik uitgewis is veral in die lig van die uitwissingsbevel van die Duitse bevelvoerder waarvolgens die Herero's uitgewis moes word.¹³ Pogings van die oorgeblewe Herero's om te verenig is deur SWAPO beskou as 'n historiese manifestasie van die wil van die inwoners van SWA om volksweerstand teen onderdrukking te bied.

Die Duitse besetting van SWA/N is deur SWAPO en die historiese leiers beskou as ekonomiese uitbuiting, omdat hulle glo dat die

⁵ Die historiese proses word beskou soos wat dit deur SWAPO ervaar is.

⁶ Sien veral die geskryfte wat deur SWAPO gepubliseer is.

⁷ Namibia/SWA Prospectus: *Negotiations on the Road to Independence* (Pretoria, 1980), p. 9.

⁸ O. Levinson: *South West Africa*, p. 55.

⁹ *Focus*, XXVI (3), Feb 1976, p. 2.

¹⁰ O. Levinson: *South West Africa*, p. 57.

¹¹ SWAPO: *To be Born a Nation* (London 1983), p. 159.

¹² *Ibid*, p. 160.

¹³ G. Töttemeyer: *Namibia: Old and New* (London 1978), p. 17.

Duitsers die inboorlinge van die vrugbare grond af weggedryf het en hul eie belange daar gevestig het. Volgens SWAPO was die Duitse besetting niks anders gewees nie as diefstal van grondgebied, dwang- en slawe-arbeid en ekonomiese uitbuiting.¹⁴

Die Duitse besetting van SWA/N het voortgeduur tot die Eerste Wêreldoorlog toe die Duitse magte in Julie 1915 aan 'n Suid-Afrikaanse ekspedisie mag oorgegee het.¹⁵

Die inboorlinge het die verwagting gekoester dat die Unie van Suid-Afrika na sy oorwinning oor die Duitsers, hul grondgebied en voorregte aan hulle sou teruggee. Suid-Afrika het egter die reeds gestigte en gevestigde instellings by die Duitsers oorgeneem. Hierdie historiese feit interpreteer SWAPO as dat die Suid-Afrikaanse administrasie net 'n voortsetting was van die Duitse ekonomiese uitbuiting en slawerny, omdat Suid-Afrikaanse boere die Duitse plase oorgeneem het en die Unie-magte saam met die Portugese, ontslae geraak het van die Ukwanyama-koning, Mandume. Verskeie opstande het in SWA/N kop uitgesteek soos dié van die Bondelswants, Griekwas, Rehoboth, en in Ovambo, waar die Kwambi-koning Ipumbu, by Mandume oorgeneem het. Al hierdie opstande is deur die Unie-magte onderdruk en beide konings is deur die Unie-magte afgesit. Hierdie historiese feite het die mening by die Ovambo laat ontstaan dat die Suid-Afrikaanse administrasie in SWA/N, die Ovambo onderdruk het en met ekonomiese uitbuiting besig was. SWAPO het hierdie historiese feite as die begin van die stryd om bevryding en die stigting van 'n nasionale bevrydingsbeweging beskou.¹⁶

Na die beëindiging van die Eerste Wêreldoorlog in 1918, is die Mandaatstelsel deur die Volkebond ingestel en daarvolgens moes Suid-Afrika, SWA/N - wat as 'n C-klas mandaat geklassifiseer was - kragtens verdrag namens die Volkebond administreer. Volgens hierdie bepaling kon Mandaatgebiede geadministreer word in ooreenstemming met die wette van die Mandaathouer en as integrale deel van daardie staat.¹⁷

Die historiese proses tot 1920 het die grondslag gelê vir toekomstige politieke probleme in SWA/N. Tot 1920 was dit veral die inheemse volkere

wat hulle teen die Duitse en later Suid-Afrika se teenwoordigheid in SWA/N verset het.

Na 1920 het die inwerking van die historiese proses voortgeduur en het dit as stimulus vir internasionale betrokkenheid by die SWA/N-vraagstuk gedien. Die historiese dimensie het op beide die interne (in SWA/N) en internasionale (buite SWA/N) terreine gemanifesteer.

INTERNASIONALE DIMENSIE

Op 24 Oktober 1946 het die Handves van die Verenigde Nasies van krag geword en is die voogdyskapstelsel as plaasvervanger vir die Mandaatstelsel ingestel. Die Suid-Afrikaanse regering het te kenne gegee dat hy nie van voorneme was om SWA/N onder die voogdyskapstelsel te plaas nie, maar dat die inwoners van die gebied self oor hul toekomstige regeeringsvorm moes besluit.¹⁸ Dit botsende standpunte van die Suid-Afrikaanse regering en die Verenigde Nasies (VN) het mettertyd aanleiding gegee tot groeiende konfrontasie, in der mate dat die Internasionale Geregshof in 1949 genader moes word om uitspraak te gee oor die internasionale status van SWA.¹⁹

Die uitsprake van die Internasionale Geregshof (IGH) het na 1950 betekenisvolle invloed op SWA/N uitgeoefen. Op 11 Julie 1950 het die Hof beslis dat die Mandaat nog van krag was en dat die Algemene Vergadering van die Verenigde Nasies die toesighoudende pligte van die Volkebond oorgeneem het. Op 5 Junie 1955 het die Hof beslis dat die administrasie van SWA/N aan die Verenigde Nasies toegesê moes word. Die Suid-Afrikaanse regering het hierdie uitspraak summier verwerp.²⁰ Hierdie uitspraak van die Hof het tot gevolg gehad dat die lede van die Verenigde Nasies hulle sterker beywer het om die beheer van die Suid-Afrikaanse regering oor SWA/N te beëindig, deur SWA/N onder die beheer van die Verenigde Nasies te verkry. In Julie 1966 het die IGH die *locus standi* van Ethiopië en Liberië as partye teen Suid-Afrika verwerp.²¹ Op 21 Junie 1971 het die IGH egter beslis dat die beheer van die Suid-Afrikaanse regering oor SWA/N onwettig was en dat Suid-Afrika onder 'n verpligting staan om dadelik sy administrasie uit SWA/N te onttrek. Hierdie politieke-gemotiveerde uitspraak van die Wêreldhof het verder bepaal dat lidstate

¹⁴ SWAPO: *To be Born a Nation*, p. 17.

¹⁵ *Amptelike Jaarboek van die Republiek van Suid Afrika* (Pretoria 1975), p. 946.

¹⁶ SWAPO, *To be Born a Nation*, p. 165.

¹⁷ *Negotiations on the Road to Independence*.

¹⁸ Departement van Inligting: *RSA Jaarboek 1978*, p. 948.

¹⁹ *Ibid.*, p. 949.

²⁰ M. Morris: *Armed Conflict in Southern Africa* (Landsdowne, 1976), p. 16.

²¹ Töttemeyer: *Namibia, Old and New*, p. 18-20.

van die Verenigde Nasies onder 'n verpligting staan om die onwettigheid van die Suid-Afrikaanse optredes in SWA/N te erken, asook om die Verenigde Nasies te ondersteun in optredes wat teen Suid-Afrika geneem word.²²

Sedert 1946 het die Verenigde Nasies toeneemend by die dispuut oor SWA/N betrokke geraak. Dit word veral weerspieël in die talle resolusies wat deur die Verenigde Nasies oor die SWA/N dispuut aangeneem is.²³ Hierdie resolusies het ten doel gehad om die beheer van die Suid-Afrikaanse regering oor SWA/N te beëindig. Sonder uitsondering het hierdie resolusies vir SWAPO van meet af aan bevoordeel, terwyl die posisie van die Suid-Afrikaanse regering daardeur verswak is. In 1973 en 1976 is resolusies deur die Algemene Vergadering van die Verenigde Nasies aangeneem waarin SWAPO bestempel is as die enigste en ware verteenwoordiger van die inwoners van SWA/N.²⁴ Die Suid-Afrikaanse teenwoordigheid in SWA/N daarenteen is deur die Verenigde Nasies as onwettig bestempel. Die betrokkenheid van die Verenigde Nasies by die SWA/N-dispuut was die hoofsaak waarom dié aangeleentheid 'n internasionale karakter aangeneem het en wat noodwendig verreikende implikasies vir enige politieke skikking sou inhou. Die internasionale karakter van die SWA/N dispuut het gemanifesteer in Resolusie 435 wat deur die Verenigde Nasies aangeneem is as die enigste grondslag vir onafhanklikheid vir SWA/N.²⁵ Die implikasie van hierdie resoluusie was dat enige politieke skikking in SWA/N wat buite die raamwerk van Resolusie 435 aangeneem word, nie lewensvatbaar sou wees nie.

Nie alleen het die Verenigde Nasies sterk invloed op die SWA/N-dispuut begin uitoefen nie, maar ook die Organisasie vir Afrika-eenheid (OAE) het pogings aangewend om die beheer van die Suid-Afrikaanse regering oor SWA/N te beëindig en SWAPO aan bewind te stel. Die OAE sowel as die individuele Afrika-state het SWAPO as die enigste en ware verteenwoordiger van die inwoners van SWA/N erken.²⁶ Hierdie legitimisering van SWAPO deur die Verenigde Nasies en die OAE was kenmerkend van die standpunte van individuele state. Sedert die dispuut oor SWA/N ontstaan

het, het talle Westerse, Asiatiese, Oosblok- en Derde Wêreld-state op die een of ander wyse by die geskil betrokke geraak. Die mees algemene vorms van betrokkenheid soos dit mettertyd uitgekristalliseer het, was hoofsaaklik politieke, morele, tegniese, finansiële en militêre hulp wat aan SWAPO verleen is, terwyl dit terselfdertyd Suid-Afrika ontsê was. Die Unie van Sosialistiese Sowjet-republieke (USSR) het gevorderde militêre uitrusting aan SWAPO verskaf, terwyl die kommunisties-gesteunde Angolese regering wat in 1975 aan bewind gekom het, toegelaat het dat SWAPO militêre basisse soos Lubango in Angola opgerig het.

DIE NASIONALE VERANDERLIKE

Die nasionale veranderlike verwys na daardie politieke faktore wat die parameters uitmaak waarbinne die insurgensie plaasgevind het. Hierdie politieke faktore is in wese die kernveranderlikes aangesien dit die grondslag vir insurgensie en die bekamping daarvan, gelê het. Hierbenewens was die politieke faktore bepalend in die mate waartoe disfunksies en griewe kon ontstaan, wat later in revolusionêre houdings en optredes kon manifesteer.²⁷

Die politieke faktore het 'n wesenlike invloed op die verloop van die revolusionêre aanslag uitgeoefen, aangesien die politieke faktore die riglyne moes neerlê vir die voer of bekamping van die revolusionêre aanslag.²⁸ Dit is belangrik om die politieke faktore vanuit die perspektief van 'n revolusionêre oorlog te beskou omdat 'n revolusionêre oorlog bepaalde eise aan politieke beleid stel. Die verloop van vorige insurgensies het getoon dat dit juis op die politieke vlakke was waar die politici die mees fundamentele foute in die bekamping van die insurgensie begaan het.²⁹ Van die vernaamste foute wat begaan was, was die gebrekkige vermoë om die ware aard van insurgensie te begryp en die onvermoë om tydige en gesonde politieke beleidsbeslissings ter bekamping van die insurgensie te maak. 'n Analise van insurgensies wat veral in Suider-Afrika gevoer is, toon dat die politieke beleid aan sewe kernvereistes moet voldoen vir die bekamping van 'n insurgensie. Hierdie gestelde vereistes is dié van legitimiteit, politieke alternatief,

²² Departement van Inligting : *RSA Jaarboek 1975*, p. 953.

²³ Departement Buitelandse Sake : *South West Africa: Basic Documents* (Pretoria, 1979).

²⁴ Algemene Vergadering Resolusie 3111 (1973) en Resolusie 31/146 (1976).

²⁵ VN Resolusie 435, 1978.

²⁶ Dit is tydens die sittings van die OAE bevestig.

²⁷ J.C.K. van der Merwe: *'n Ondersoek na Aspekte van die Ontstaan en Verloop van die Insurgensie in Ovamboland tot 1983* (ongepub MA, UNISA, 1983), p. 21.

²⁸ *Ibid.*, p. 35.

²⁹ In die voormalige Rhodesië het die regering ook nie 'n duidelike politieke riglyn verskaf om die insurgensie mee te bekamp nie.

geloofwaardigheid, neutralisering van die revolusionêre doel, nasionale solidariteit, dinamiese konstitusionele ontwikkeling en internasionale aanvaarding.³⁰

LIGITIMITEIT

Die begrip "legitimiteit" kan omskryf word as die oortuiging by die meerderheid bevolking dat die politieke stelsel, en veral die regime, die rolbekleërs en hulle optredes, wetlik en moreel, reg en aanvaarbaar is.³¹ Legitimiteit berus op die populêre instemming dat 'n owerheid die bevoegdheid het om regmatige gesag in 'n staat uit te oefen. Openbare steun vorm 'n wesenlike element van gelegitimiseerde owerheidsgesag.³² Die kernvraag in 'n insurgensie sentreer dus om wie deur die bevolking erken en aanvaar word as die legitieme politieke gesagsdraer. Hierdie persepsie van die bevolking kan deur die gebruikmaking van bepaalde tegnieke versterk, verander en gemanipuleer word. Insurgensie kan dus nie soseer 'n stryd om die uitwissing of verowering van militêre magte behels nie, maar inderdaad 'n stryd om politieke legitimiteit.³³

Die stryd om legitimiteit impliseer *ipso facto* dat die opponent gedelegitimiseer sal word deur hom betekenisvolle steun van die bevolking te ontsê. Die doel is om 'n legitimiteitskrisis by die opponent te bewerkstellig. Die legitimiteitskrisis ontstaan wanneer 'n betekenisvolle gedeelte van die bevolking hul steun en politieke lojaliteit aan 'n ander politieke alternatief toesê.³⁴ Die faktor van legitimiteit vereis 'n duidelike, politieke beleidsrigting wat in ooreenstemming met die politieke aspirasies en strewes van die bevolking is.³⁵

'n Legitieme politieke beleidsrigting verskaf inderdaad duidelike politieke riglyne om die insurgensie mee te lei óf te bekamp. Hieronder kan 'n insurgensie feitlik nie bekamp word nie. Indien die RSA se politieke beleidsrigting jeens SWA/N ontleed word, blyk dit dat die RSA-regering se politieke beleid ontoereikend was om legitieme interne en internasionale steun te genereer. Die RSA se beleid en teenwoordigheid in SWA/N is verwerp

omdat die internasionale gemeenskap en die grootste gedeelte van die inheemse bevolking in die gebied, die RSA as 'n onwettige en koloniale mag in SWA/N bestempel het. Die verkiesing wat in 1990 in SWA/N plaasgevind het, was aanduidend van die politieke lojaliteit van die bevolking.

POLITIEKE ALTERNATIEF

Die tweede vereiste wat aan die politieke beleid gestel word, is dat dit as 'n geloofwaardige politieke alternatief *vis a vis* dié van die opponente moet dien.³⁶ Die RSA regering, tesame met die interne politieke partye, het deurgaans 'n onvermoë getoon om 'n politieke bedeling te skep wat vir die meerderheid bevolking aanvaarbaar was.³⁷ Die afwesigheid van 'n duidelike en legitieme staatkundige koers, het tot gevolg gehad dat daar geen wesenlike politieke alternatief teen SWAPO bestaan het nie. Dit het verder daartoe gelei dat daar ook nie duidelike politieke riglyne bestaan het om die teeninsurgensie mee te lei nie. Dit het SWAPO se politieke saak aansienlik versterk.³⁸

Die bestaan van 'n magdom politieke partye was 'n kenmerk van die politiek in SWA/N. Nagenoeg veertig politieke partye was aktief in die binnelandse politiek. Die onvermoë van hierdie binnelandse politieke partye om op te tree as 'n wesenlike politieke alternatief teen SWAPO, het dié organisasie se optimisme om die bewind in SWA/N oor te neem, verhoog. Hierdie optimisme is deur die ontbinding van die Ministersraad, Nasionale Vergadering en die korrupsie wat op die Tweedevlak Owerheid plaasgevind het, versterk.³⁹ Selfs die Veelpartykonferensie en die interim-regering wat in 1985 op versoek van die RSA-regering saamgestel was, het nie aan die vereiste van 'n politieke alternatief teen SWAPO voldoen nie.⁴⁰

GELOOFWAARDIGHEID

Die politieke beleidsrigting is geloofwaardig wanneer die bevolking glo dat die beleidsrigting

³⁰ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, pp.22-23.

³¹ H.J. Kotze en J.J. van Wyk: *Basiese Konsepte in die Politiek* (Johannesburg, 1980), p. 100.

³² *Politeia*, 2(1), A. du Pisani: *Namibia: The Quest for Legitimacy*, p. 45.

³³ Van der Merwe, *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 22.

³⁴ *Ibid.*, p. 33.

³⁵ *Ibid.*, p. 23.

³⁶ *Ibid.*, p. 25.

³⁷ *Southern Africa* (15 Jun 1977), p. 31.

³⁸ Van der Merwe, *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 25.

³⁹ Die Thirion-Kommissie van Ondersoek was aangestel om die aangeleentheid te ondersoek.

⁴⁰ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 10.

en dit wat realiseer, korrelleer. Hieronder kan geen sprake van geloofwaardigheid wees nie. Die geloofwaardigheidsvereiste wat vir SWA/N gegeld het, was politieke onafhanklikheid ingevolge Resolusie 435. Buiten die verkiesing in 1989, het geen van die RSA-regering se uitsprake dat SWA/N tot onafhanklikheid gelei moet word, aan die geloofwaardigheidsvereiste voldoen nie. Die interne politieke partye het 'n onvermoë getoon om wat Goldthrope noem, 'n ideologie van onafhanklikheid te projekteer, hoofsaaklik as gevolg van die magsgreep van die regering van die RSA.⁴¹ In vergelyking met die interne politieke partye, het SWAPO die simbole van onafhanklikheid en dekolonialisme baie sterker en op 'n meer geloofwaardige wyse geprojekteer. Onafhanklikheid was, op die keper beskou, die politieke ideaal waarna geaspireer was. Die RSA se beleid jeens SWA/N, het in 'n politieke geloofwaardigheidskrisis verkeer, aangesien die internasionale gemeenskap en 'n aansienlike gedeelte van die inheemse bevolking, veral SWAPO, van mening was dat die RSA 'n koloniale mag was wat 'n beleid van onderdrukking en apartheid in SWA/N geïnstusionaliseer het.⁴²

NEUTRALISERING VAN DIE REVOLUSIONÊRE DOEL

'n Belangrike vereiste vir die bekamping van enige insurgensie, is dat 'n politieke beleidsrigting moet bestaan, wat kragtig genoeg is om die revolusionêre doel en aspirasies te neutraliseer. Indien die revolusionêre doel nie geneutraliseer word nie, bestaan daar steeds 'n keuse tussen konflikterende alternatiewes. Dit kan verreikende implikasies vir die bekamping van 'n insurgensie inhou. Die ontbreking van 'n legitieme politieke beleid, het 'n versterkende effek op die revolusionêre doel van SWAPO uitgeoefen. Die verdeelde interne demokratiese partye moes met SWAPO om politieke steun meeding. SWAPO het oor 'n gevestigde politieke infrastruktuur beskik en het benewens omvangryke internasionale steun, die politieke simbole in vryheid en onafhanklikheid geprojekteer.⁴³ Die afwesigheid van 'n geloofwaardige politieke beleid en die tasbare toepassing daarvan, het die geleentheid aan SWAPO gebied om politieke te groei en as politieke alter-

natief gevestig te word.⁴⁴ Hierteenoor was die "alternatief" teen SWAPO, naamlik die interne politieke partye, nie in staat om die revolusionêre vloei van die organisasie enigins te neutraliseer of betekenisvol te verswak nie.

NASIONALE SOLIDARITEIT

Politieke legitimiteit word versterk indien politieke leiers 'n eenheidsfront openbaar en een nasionale doel en beleid nastrewe. Dit word versterk deur die bestaan van 'n nasionalistiese motief wat as langtermyn politieke aspirasie kan dien en wat nasionale konsensus en solidariteit kan bewerkstellig. Gebeure in SWA/N toon egter dat daar geen sprake van nasionale konsensus en solidariteit was nie. Die interne politieke leiers het die grootste mate van politieke tweespalt en verdeeldheid geopenbaar, soos gemanifesteer deur die bestaan van ongeveer 40 verskillende interne politieke partye, terwyl SWAPO een solidariteitsfront geopenbaar het.⁴⁵ Hierbenewens het verskeie politieke élite-groepe 'n wesenlike invloed op politieke ontwikkelinge uitgeoefen. Die interne politieke partye het gefaal om 'n werkbare verhouding met hierdie politieke élite-groepe te bewerkstellig, terwyl dit juis hierdie politieke élite-groepe (veral die Swart kerkgenootskappe) was, wat as politieke mobiliseerders vir SWAPO gedien het.

DINAMIESE KONSTITUSIONELE ONTWIKKELING

Een van die vernaamste oorsake van die legitimiteitskrisis vir die RSA-regering, asook die interne politieke partye in SWA/N, was die onbevredigende en ontoereikende mate van konstitusionele politieke ontwikkeling. Sonder konstitusionele ontwikkeling, kon die interne politieke partye geen noemenswaardige populêre steun genereer nie.⁴⁶ Die onvermoë van die interne partye om politieke en konstitusionele vooruitgang te maak, het tot die verhoging van militante radikalisme gelei. Hoe langer die interne politieke ontwikkeling gesloer het, hoe sterker het die spanning en druk teen die RSA-administrasie opgelaa.⁴⁷ Die logiese gevolg hiervan was 'n volskaalse revolusionêre aanslag.⁴⁸

⁴¹ A. du Pisani: *Namibia: The Quest for Legitimacy*, p. 46.

⁴² *Review of International Affairs*, 29(672), Apr 1978, pp. 12-14.

⁴³ *Namibia: The Quest for Legitimacy*, p. 45.

⁴⁴ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 29.

⁴⁵ *Southern Africa*, 10 (8), Oct 1977, p. 16.

⁴⁶ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 32.

⁴⁷ Vergelyk met G. Fairbairn: *Revolutionary Warfare and Communist Strategy* (London, 1968), p. 79.

⁴⁸ *To the Point*, 9(16), Apr 1980, p. 16.

INTERNASIONALE AANVAARDING

Soos blyk uit die historiese oorsig, het die SWA/N-vraagstuk in die internasionale arena beland met die gevolg dat internasionale faktore 'n bepalende invloed op die beslegting van die SWA/N-vraagstuk sou uitoefen. Die situasie het gevolglik ontstaan dat geen blywende politieke oplossing in SWA/N bereik kon word, sonder internasionale instemming nie. Die in-ternasionale standpunt was dat die implemen-tering van Resolusie 435 die enigste aanvaarde politieke skikking was. Die interne politieke par-tye het nie daarin geslaag om internasionale aanvaarding te bewerkstellig nie, terwyl SWA-PO internasionaal as die legitieme politieke party erken was. Dit het die magsbasis van die interne politieke partye, asook die RSA-regering se pogings om politieke vordering in SWA/N te bewerkstellig, wesenslik verswak.⁴⁹ Die interna-sionale aanvaarding van SWAPO, het *ipso facto* die interne legitimiteit van die organisasie versterk.

REVOLUSIONÊRE POLITIEKE MOBILISERING

Revolusionêre politieke mobilisering was waarskynlik die belangrikste faset van die insurgensie in SWA/N, aangesien dit bepalend was in die mate waartoe die bevolking by die revolusionêre stryd betrokke geraak het. Om die bevolking polities te mobiliseer, was dit nodig dat 'n bepaalde mobiliseringsproses deurloop moes word, omdat die bevolking nie vanself gemobiliseer was nie. Die revolusionêre politieke mobiliseringsproses het direk met die oorsake van die insurgensie verband gehou. Die sukses van die mobiliseringsproses was grootliks afhanklik van die mate waartoe hierdie oorsake gemanipuleer kon word ten einde die revolusionêre politieke aspirasies by die bevolking te vestig.⁵⁰

DIE KOUSALE VERBAND TUSSEN OORSAKE EN REVOLUSIONÊRE POLITIEKE MOBILISERING

Daar het baie oorsake vir die ontketening van die insurgensie bestaan. Sommige van die oorsake was kragtig genoeg om 'n aansienlike deel van die bevolking te mobiliseer, asook om die geloofwaardigheid van die revolusionêre motief

te versterk. Dit blyk dat politieke en maatskaplike oorsake die kragtigste invloed op die mobilisering van veral die swart bevolking ten gunste van SWAPO uitgeoefen het.⁵¹ Dit is belangrik om te verstaan dat die oorsake nie deur die Ovambovolk as "oorsake" ervaar was nie, hoofsaaklik omdat 'n aansienlike gedeelte van die bevolking polities ongesoftistikeerd en intellektueel onontwikkeld was. Gevolglik het 'n groot gedeelte van die bevolking die oorsake ervaar, maar het dit as deel van hul daaglikse lewenswyse beskou. Die oorsake het eers werklik tot insurgensie gelei toe die politieke elitê-groepe hierdie oorsake geïdentifiseer en doelbewus ten gunste van SWAPO gemanipuleer het. Die oorsake het die politieke mobiliseerders gestimuleer om die bevolking in opstand te kry teen die samelewingsorde, wat tot hierdie oorsake gelei het. Daar moet egter 'n onderskeid getref word tussen oorsake wat as grondslag vir revolusionêre mobilisering gedien het en tussen intimidasie van die bevolking wat uit vrees vir vergelding hul samewerking aan SWAPO verleen het. Oorsake wat met die sosiale en ekonomiese behoeftes en aspirasies van die Ovambovolk gestrook het, was bevorderlik vir die skepping van die revolusionêre potensiaal.⁵² 'n Vereiste vir suksesvolle insurgensie was dat die oorsake permanent en in 'n motief beliggaam moes wees ten einde revolusionêre momentum te behou, anders kon die oorsake ongedaan gemaak word.

Die begrip "revolusionêre mobilisering" kan omskryf word as die proses waardeur die dae en denke van die bevolking sodanig beïnvloed word, dat die bevolking op 'n geordende en sistematiese grondslag vatbaar gemaak en ideologies oortuig word van die noodsaaklikheid van die revolusionêre stryd. Die bevolking moet die revolusionêre bevrydingstryd voluit in alle fasette ondersteun, totdat die revolusionêre politieke doel bereik is. Dit is noodsaaklik om te begryp dat die revolusionêre politieke mobiliseringsproses 'n volgehoue en deurlopende proses was wat oor baie jare gestrek het : van voor die uitbreek van die insurgensie, gedurende die insurgensie totdat die verkiesing ingevolge Resolusie 435 in 1989 afgehandel is.⁵³ Die revolusionêre politieke mobiliseringsproses was nie 'n duidelike fase van die insurgensie nie, maar dit was 'n uiters belangrike dimensie van dié revolusionêre aanslag. Die mate waartoe die bevolking suksesvol gemobiliseer kon word, het bepaal hoe suksesvol die insurgensie

⁴⁹ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p 31.

⁵⁰ W.J. Pomeroy: *Guerrilla and Counter-Guerrilla Warfare* (New York, 1964), p. 14.

⁵¹ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 38.

⁵² *Ibid.*, p. 39.

⁵³ *Ibid.*, p. 39.

gevoer kon word. Die implikasies van hierdie stelling is duidelik, naamlik dat die insurgensie in SWA/N nie sonder die suksesvolle mobilisering van die bevolking gevoer kon word nie, asook dat die insurgensie nie bekamp kon word indien die bevolking nie ten gunste van die owerheid gemobiliseer kon word nie.

Die revolusionêre mobiliseringsproses in SWA/N het 'n bepaalde pad van ontwikkeling, wat oor baie jare gestrek het, gevolg. As gevolg van die patroon wat dit gevolg het, kan die volgende hipotese geformuleer word: revolusionêre legitimiteit en die delegitimisering van die bestaande owerheid is bewerkstellig deur sosiale-, ekonomiese en politieke disfunksies te verhef tot gemeenskaplike en verpolitiseerde griewe. Die griewe was in der mate gemanipuleer dat die revolusionêre politieke motief geskep was. Dié motief was die kernveranderlike van die openbare mening en is veral deur die revolusionêre mobiliseerders verkondig om momentum aan die revolusionêre aanslag te verleen en as politieke stimulus vir die revolusionêre politieke aspirasies te dien.⁵⁴

POLITIEKE, EKONOMIESE EN SOSIALE DISFUNKSIES

Die revolusionêre potensiaal verwys na die langtermyn faktore wat die revolusionêre klimaat geskep het en wat in veelvoudige sosiale, ekonomiese en politieke disfunksies gesetel was. Hierdie disfunksies het oor 'n tydperk van baie jare gestrek en was 'n wesenlike deel van die historiese dimensie.

Historiese Antagonismes. Disfunksies is die oorsaak van die historiese antagonismes, dit wil sê gebeure met 'n langtermyn strekking wat argwaan by die bevolking ontketen het en wat deur die bevolking as sodanig ervaar word. Dit het as grondslag vir hul denke en gedrag gedien, in der mate dat die historiese antagonismes die basis van politieke gedrag en uiteindelik ook van die revolusionêre potensiaal, gevorm het.⁵⁵ Die geskiedenis van SWA/N het vyf hoof historiese antagonismes, wat deur die jare deur die verskillende geslagte inboorlinge ervaar en aan die opkomende geslagte oorgedra is, geopenbaar. Dit is van groot belang dat hierdie historiese antagonismes vanuit en volgens die persepsies van SWAPO beskou sal word. Dit is nodig ten einde die revolusionêre

mobiliseringsproses te verstaan, asook om te begryp waarom hierdie historiese antagonismes die sentrale temas van SWAPO se propagandaveldtogte gevorm het. Die vernaamste historiese antagonismes is dié van kolonialisme, onderdrukking, uitbuiting, kontrakarheid (slawearbeid) en onteining. Die SWAPO persepsie van die historiese proses (en ook van die revolusionêre politieke mobiliseerders) het uiting in hierdie antagonismes gevind.⁵⁶

Oorsake van die Revolusionêre Potensiaal (1945-1966). Politieke, sosiale en ekonomiese disfunksies was die grondslae van die revolusionêre potensiaal. Die revolusionêre potensiaal was aansienlik verhoog deurdat die historiese disfunksies en historiese antagonismes deur kontemporêre disfunksies en antagonismes bevestig was. Die teenwoordigheid van die RSA in SWA/N is gesien as neo-kolonialisme en as voortsetting van Duitse kolonialisme asook 'n voortplanting van dieselfde toestand. Die stryd teen kolonialisme het dus reeds begin voordat die revolusionêre aanslag ontstaan het. Wat veral van belang is, is dat kolonialisme met onderdrukking geassosieer was en, soos later aangetoon sal word, onderdrukking verband gehou het met die Ovambo se persepsie van sekulêre behoeftes.⁵⁷ Dit was vertolk asof dit die RSA staat se skuld was dat die Ovambo swaargeky het. In hierdie opsig het SWAPO sy eie ongeletterdheid en agterlikheid op die politieke, sosiale en ekonomiese toestande geprojekteer, wat dan as uitbuiting en onderdrukking gepropageer is.⁵⁸

Die Menings en Houdings van veral die Ovambo-volk. Disfunksies was die wegbereiders van die revolusionêre potensiaal en het die grondslag gevorm van die persepsies van die meerderheid van die bevolking, veral die politieke elitê-groepe. Hierdie bevolking het in hul daaglikse lewe die disfunksies ervaar in die modus van propaganda, armoede en hongersnood maw in hul sekulêre behoeftes.⁵⁹ Dit was veral as gevolg van die rol en invloed wat die revolusionêre mobiliseerders op die bevolking uitgeoefen het, dat die menings van die bevolking volgens die revolusionêre patroon gevorm is. Dit was hoofsaaklik ekonomiese en ideologiese faktore wat 'n groot invloed op die menings van die Ovambo uitgeoefen het. Onvoldoende werksgeleenthede het frustrasies by baie van die Ovambo's geskep wat hulle

⁵⁴ *Ibid*, p. 40.

⁵⁵ *Ibid*, p. 44.

⁵⁶ Dit behels veral die publieke leiers, kerkleiers, onderwysers en ander gesaghebbende meningsvormers.

⁵⁷ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 45.

⁵⁸ *Ibid*, p. 47.

⁵⁹ *Ibid*, p. 48.

ontevredenheid openlik teenoor die owerheid uitgespreek het. Dit het daartoe gelei dat die Ovambo baie ontvanklik vir SWAPO se propaganda was.⁶⁰ In hierdie opsig was die Ovambo van mening dat die Blankes steeds meer ekonomiese voordele geniet het. Derhalwe het die Ovambo na 'n meer radikale beleid wat die ekonomiese situasie sou regstel, geaspireer. Dit het hulle in SWAPO se beleid gevind - altans, so het hulle geglo!⁶¹ Die Ovambo het dus as gevolg van sosiale en ekonomiese probleme geglo dat hulle slagoffers van die "unjust social system" was.⁶² Hierdie opvatting het die Ovambo hoofsaaklik as gevolg van propaganda met die beleid van apartheid, onderdrukking, kolonialisme en rassisme, geassosieer. Die gevolg was dat die RSA administrasie geen geloofwaardigheid onder die Ovambo geniet het nie. Dit het die Ovambo hoogs vatbaar vir SWAPO se propaganda gemaak.

Verpolitiseerde Griewe. Die revolusionêre potensiaal was gesetel in die aanwesigheid van veelvoudige disfunksies of wantoestande in die gemeenskap. Hierdie disfunksies was egter bloot aanwesig. Dit het eers begin om politieke nuwe-effekte te produseer, toe dit in die modus van griewe verpolitiseer geraak het. 'n Grief is in wese 'n verpolitiseerde disfunksie en word omskryf as sosiale, politieke en ekonomiese disfunksies (wantoestande) as gevolg van 'n bepaalde samelewingsorde, wat misnoeë en ontevredenheid by die bevolking skep en waarteen die bevolking 'n gemeenskaplike haat en wrok koester en dit afkeur.⁶³

Indien dit nie volgens die wil en aspirasies van die bevolking opgelos word nie, gee dit beslag aan die ontstaan van die revolusionêre potensiaal en die inisiering van die revolusionêre politieke mobiliseringsproses. Die revolusionêre mobiliseringsproses onder die bevolking het begin toe SWAPO met politieke vergaderings begin en die bevolking bewus gemaak het van maatskaplike en ekonomiese wantoestande.⁶⁴

DIE MANIPULERING VAN BESTAANDE DISFUNKSIES

SWAPO het vroeg reeds in 1957 met sy po-

litieke vergaderings in SWA/N begin en het dit tesame met intimidasie en propaganda toege-spits op die gebiede waar gunstige toestande bestaan het vir die uitbuiting van griewe, soos by die hostelle, kampongs, plakkergebiede, trekwerkers en nywerheidswerkers.⁶⁵ Hierdie vergaderings is landswyd gehou en die sentrale temas was die kontrakarbeidstelsel, loon- en diensvoorwaardes, swak behuising, die paswette, onderdrukking en die ontbreking van vryheid. Tydens latere politieke vergaderings het ander temas bygekom soos die RSA-administrasie, die onderdrukking van die swartman, die swart onderwysstelsel, die tuislande en die arbeidstelsel. Nadat hierdie griewe deeglik tydens die vergaderings bespreek is, is die gehoor versoek om almal saam te staan en vir hul vryheid te veg.⁶⁶ By latere vergaderings is die werkers aangemoedig om oor alles te kla soos by die koskaarte by die kampongs. Die bevolking is diep onder die indruk gebring dat dit die RSA se skuld is dat hulle so swaar kry. Dit het landswyd opstandigheid veroorsaak. Deur disfunksies tot griewe te verpolitiseer en dit dan politiek te manipuleer, is die revolusionêre potensiaal geskep en geradikaliseer.⁶⁷

DIE SKEPPING VAN DIE REVOLUSIONÊRE POTENSIAAL

Nadat die bevolking van hul verontregte posisie bewus gemaak was, het die revolusionêre potensiaal eers werklik effek getoon toe die bevolking openlik in opstand gekom het. In Junie 1971 het SWAPO begin om die bevolking van Ovambo aktief te organiseer en vryheidliedere te versprei. Toe het die onrus en subversie in Ovambo begin toeneem.⁶⁸ Griewe is toeneemend op landswydige vergaderings bespreek en die RSA is vir die bestaande toedrag van sake geblameer. As gevolg van politieke indoktrinasie het die onrus in 1971 spontaan in Ovambo asook dwarsoor SWA/N begin posvat.⁶⁹ Die revolusionêre potensiaal is aansienlik verhoog deur die organisering van stakings in 'n reeds verpolitiseerde gemeenskap. Hierdie stakings was bedoel om tot openlike geweldpleging te lei.⁷⁰ In Desember 1971 het die politieke vergaderings 'n hoogtepunt bereik toe die werkers begin staak het, nadat hulle in die loop van jare van die disfunksies bewusgemaak en griewe by

⁶⁰ People's Liberation Army of Namibia.

⁶¹ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 48.

⁶² *Africa Insight*, 12(3), 1982, J.S. Malan: *Political Attitudes and Opinions of the Ovambo of SWA/N*, p. 194.

⁶³ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 49.

⁶⁴ *Ibid*, p. 50.

⁶⁵ S. du Preez: *Twisappel van die Nasies: SWA se Onafhanklikheidsstryd tot 1979* (ms Dok D, 1979), p 94.

⁶⁶ Gesprek deur skrywer met 'n krygsgevangene politieke kommissaris.

⁶⁷ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 51.

⁶⁸ Gesprek deur skrywer met 'n Ovambo hoofman.

⁶⁹ Gesprek deur skrywer met 'n SWAPO organiseerder.

⁷⁰ Gesprek deur skrywer met 'n krygsgevangene politieke kommissaris.

hulle geskep is. Die werkers het landswyd begin staak in protes teen die kontrakarbeidstelsel en ander griewe.⁷¹ Hierdie teken van swart solidariteit onder die werkers het die revolusionêre potensiaal tot 'n maksimum gevoer. Sodoende het verpolitiseerde griewe die revolusionêre potensiaal geskep.⁷²

DIE BEÏNVLOEDING VAN DIE INTERNASIONALE MENING

Die bestaan van griewe en 'n revolusionêre potensiaal het radikale leiers aangespoor om griewe internasionaal te verkondig ten einde groter steun te mobiliseer en om die RSA te delegitimiseer. Die internasionale reaksie op dié bewerings van 'n onderdrukkende bewind van die RSA in SWA/N, het verder daartoe bygedra om die revolusionêre potensiaal onder veral die Swartes in SWA/N te verhoog.⁷³ Interne griewe is dus internasionaal geprojekter ten einde die internasionale openbare mening bewus te maak van die wantoestande in SWA/N. SWAPO se toetreding tot die internasionale toneel was die begin van 'n lokale politieke impuls met wêreldwye implikasies.⁷⁴

DIE DELEGITIMISERING VAN DIE BESTAANDE OWERHEID

Nadat disfunksies tot griewe verpolitiseer en die revolusionêre potensiaal geskep is, is hierdie griewe uitgebuit om die RSA te diskrediteer en te delegitimiseer ten einde sy geloofwaardigheid by die bevolking af te kraak.⁷⁵ Die delegitimiserings van die RSA het ook sedert die totstandkoming van die VN in 1945 op die internasionale front plaasgevind veral deur griewe onder internasionale aandag te bring. SWAPO het deurgaans pogings aangewend om die RSA ook op die internasionale gebied te delegitimiseer.⁷⁶ Sodoende het SWAPO die interne en internasionale pogings om die RSA in 'n verswakte posisie te plaas, deurlopend gesinchroniseer.

Griewe as Wegbereider vir die Revolusionêre Politieke Motief. Namate SWAPO die interne swart bevolking van disfunksies en griewe bewus gemaak het, het die bevolking toenemend vir die ideologiese oortuigings van SWA-

PO vatbaar geraak. Namate die bevolking van hul verontregte posisie bewus geraak het, het hulle langsaam meer ontvanklik vir die idee van "bevryding" geraak.

Die Revolusionêre Politieke Motief. Die revolusionêre politieke motief kan omskryf word as die langtermyn en bykans onuitwisbare ideologiese ideaal waarna die bevolking aspireer. Hierdie ideologiese ideaal was die strewe na "Nasionale Bevryding". Die revolusionêre motief van bevryding was die resultaat van diepgewortelde disfunksies wat oor 'n lang tydperk tot griewe gemanipuleer is. Die permanente grief onder die bevolking was "onderdrukking" en die permanente motief was "bevryding". Die legitimisering van die motief van bevryding, het die stimulus aan die bevolking gegee om SWAPO in die stryd om "bevryding" te steun. Die revolusionêre motief was die resultaat van verpolitiseerde griewe.

Om as motief te kwalifiseer, behoort die ideologiese ideaal oor kragtige, oordedende en emosionele potensiaal te beskik. Die motief verkry oordedende krag wanneer dit oor die totale spektrum deur revolusionêre politieke mobiliseerders verkondig word. Hoe groter die emosionele ontvanklikheid vir die motief, hoe sterker die oordedende potensiaal daarvan. Slegs wanneer die motief emosioneel kan oorreed, kan die bevolking aangevuur word om na die revolusionêre doel te aspireer.⁷⁷ Die motief van bevryding was 'n kragtige ideologiese wapen tot beskikking van SWAPO. Nie alleen het dit veral die swart bevolking beïnvloed nie, maar het dit ook internasionale simpatie vir SWAPO verkry.⁷⁸ Hierbenewens het dit die voortgesette administrasie van die RSA gedelegitimiseer, terwyl dit die revolusionêre saak en ideologie, gelegitimiseer het.⁷⁹

Die Revolusionêre Openbare Mening. Om werklik effek te kan uitoefen, is dit noodsaaklik dat die revolusionêre motief die kernaspek van die openbare mening sal vorm. Sodra dit plaasgevind het, is die revolusionêre motief geïnstitusionaliseer. Wanneer hierdie stadium bereik word, is die revolusionêre mobiliseringsproses voltooi en is die mobiliseringsproses inderdaad selfinstandhoudend.⁸⁰ In Ovambo het die motief van bevryding veral die swart openbare

⁷¹ SWAPO: *To be Born a Nation*, p. 196.

⁷² Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 52.

⁷³ G.M. Cockram: *South West African Mandate* (Cape Town, 1976), p. 243.

⁷⁴ Gesprek deur skrywer met 'n krygsgevangene politieke kommissaris.

⁷⁵ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 53.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 53.

⁷⁷ *Ibid.*, p. 59.

⁷⁸ *UN Chronicle*, 14(7), Jul 1977, Part 1, p. 32.

⁷⁹ *Southern Africa* 10(6), Aug 1077, p. 22-24.

mening gepenetreer en was die aspirasie van "bevryding" die hoofkenmerk daarvan. Die openbare mening bestaan uit die menings en die opinies van die bevolking. Die revolusionêre politieke mobiliseerders het hierdie menings en opinies deurlopend gemanipuleer en beïnvloed deur disfunksies tot verpolitiseerde griewe te verhef en sodoende beslag aan die revolusionêre politieke motief en revolusionêre openbare mening te gee.⁸¹

Die Revolusionêre Politieke Mobiliseerders. Daar is telkens na die revolusionêre politieke mobiliseerders verwys. Die begrip "revolusionêre politieke mobiliseerders" verwys na daardie elemente in die samelewing wat die revolusionêre politieke motief verkondig en sodoende die menings en opinies van die breë algemene bevolking daadwerklik beïnvloed. In Ovambo was dit die taak van die mobiliseerders om te verseker, dat die openbare mening ten gunste van SWAPO en ten nadele van die bestaande owerheid beïnvloed was.

Die belangrikste revolusionêre politieke mobiliseerders het uit die politieke kommissaris; lede van PLAN; die internasionale openbare mening; politieke partye; vakbonde; massa-organisasies; massa-media; swart kerkgenootskappe; onderwysers; opvoedkundige instellings en prominente politieke figure bestaan.⁸²

MILITÊRE DIMENSIE : DIE GEWAPENDE AANSLAG VAN SWAPO

Die militêre konflik wat aanvanklik in Ovamboland ontwikkel het, was die uitvloeisel van die onrusituasie waardeur SWAPO besef het dat die revolusionêre eise nie op vreedsame wyse bevredig sou word nie. Gevolglik het SWAPO besluit om met wapengeweld pogings aan te wend om nie alleen hul eise te verwesenlik nie, maar om inderdaad gewelddadige en militante pogings aan te wend om die politieke gesag in SWA/N oor te neem.⁸³

Die gewapende aanslag van SWAPO was die uitvloeisel van die revolusionêre mobiliseringsproses waardeur gunstige omstandighede in die gewapende aanslag geskep is. Beide die revolusionêre mobiliseringsproses sowel die gewapende aanslag was daarop afgestem om die bevolking ten gunste van SWAPO te beïnvloed. In teenstelling met die algemene populêre op-

vatting dat SWAPO se militêre vleuel Peoples' Liberation Army of Namibia (PLAN), die RSA se veiligheidsmagte wou uitwis, kan dit gestel word dat die gewapende aanslag in wese 'n gewelddadige mobiliseringsproses was. Deur middel van harde en sagte intimidasie het SWAPO gepoog om veral die Ovambo-volk ten gunste van revolusionêre doelstellings te mobiliseer. Die gewelddadige mobiliseringsproses het gemanifesteer as aktiewe en gewelddadige pogings om die owerheidsgesag oor die bevolking te ondermyn en later geheel en al te verwoes. Dit het SWAPO gepoog te bereik deur regeringsdienste in veral Ovambo te ontwrig maar ook deur die Ovambovolk te forseer om geen steun aan die owerheid te verleen nie maar alle steun aan SWAPO toe te sê. Op hierdie wyse het SWAPO gepoog om die owerheid se gesagstrukture oneffektief te maak asook om die owerheid se onvermoë om die bevolking te beskerm, te demonstreer. In die finale instansie was SWAPO se oogmerk met die gewapende aanslag om die teeninsurgensiepoging onekonomies en nie-koste-effektief te maak.⁸⁴

Die gewapende aanslag van SWAPO kan egter nie bloot op grond van militêre optredes beoordeel word nie, want die militêre optredes van SWAPO het op 'n dieperliggende filosofiese grondslag berus. SWAPO het deurgaans gepoog om die bestaande owerheidsgesag af te takel asook om terselfdertyd 'n revolusionêre parallelle owerheid te skep. Dit was die taak van hierdie parallelle owerheid om die bevolking deur oorreding of dwang, te inspireer om 'n bydrae te lewer en aktief betrokke te raak by die nastrewing van revolusionêre doelstellings. Om die revolusionêre parallelle owerheid te vergestalt, is 'n revolusionêre regs- en politieke orde, wat bestaan het uit 'n revolusionêre politieke infrastruktuur en polities-militêre netwerk wat die bevolking kon beheer, geskep.⁸⁵

REVOLUSIONÊRE REGSORDE

Aangesien ongehoorsaamheid en afwyking van norme probleme is wat eie is aan enige owerheid, was dit nodig dat SWAPO ongehoorsaamheid en afwyking van revolusionêre norme moes bekamp. Om hierdie funksie te kon verrig, was dit noodsaaklik dat SWAPO 'n revolusionêre regsorde sou skep; dit wil sê daardie revolusionêre strukture wat daargestel is om die politieke doelstellings en belange van SWAPO te beskerm en botsende belange te harmoniseer.⁸⁶ So omskryf, was dit die taak van die

⁸⁰ Van der Merwe : *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p.62.

⁸¹ *Ibid*, pp. 62-3.

⁸² *Ibid*, pp. 7, 64-9, 70-88.

⁸³ *Ibid*, p. 97.

⁸⁴ *Ibid*, p. 98.

⁸⁵ P. Paret: *French Revolutionary Warfare from Indo-China to Algeria* (London, 1964), p. 58.

⁸⁶ Onderhoud met prof Derek van der Merwe, UNISA.

'n Bakkie wat op 7 September 1982 in Wes Ovambo deur 'n myn vernietig is. Een burgerlike is gedood.

'n Bakkie van 'n lid van die plaaslike bevolking wat in 'n landmynontploffing in Ovamboland vernietig is.

revolusionêre regsorde om bepaalde gedragsnorme aan die bevolking voor te hou om toe te sien dat oortreders met die dood gestraf is, ten einde te verseker dat SWAPO se ideale en doelstellings deur die bevolking uitgeleef en oortreders en "puppets" tot die absolute minimum beperk word. Die revolusionêre regsorde het absolute gehoorsaamheid van die bevolking vereis. Dit het revolusionêre gesag vereis wat berus het op die aanvaarding van die bevolking dat die gesag legitiem was.⁸⁷ Die revolusionêre mobiliseringsproses het veral die Ovambovolk van die revolusionêre motief van bevryding oortuig - die revolusionêre regsorde het gepoog om gehoorsaamheid aan revolusionêre voorskrifte af te dwing.⁸⁸ Sodoende is revolusionêre regsnorme in die meeste gevalle gehoorsaam omdat dit afgedwing is, asook dat die bevolking presies gedoen het wat SWAPO van hulle

verwag het, hoofsaaklik uit vrees vir vergelding. Op hierdie wyse is die bevolking tot verzet teen die bestaande owerheid aangespoor.

Die revolusionêre regsorde het op 'n unieke wyse in Ovambo gefunksioneer. Die vernaamste regsinstrument was die vrees vir vergelding wat by die Ovambo bestaan het. Hierin het intimidasie in die modus van vrees vir liggaamlike verminking, sabotasie, brandstigting, ontvoering, verkragting en die uitwissing van "puppets", die sleutelrol vervul.⁸⁹ Sagte intimidasie was hoofsaaklik 'n oorredingstegniek wat toegepas is deur propaganda en mondelinge oorreding ten einde die steun van die bevolking te verkry. Harde intimidasie daarenteen, het gesentreer om dwangmaatreëls wat op die bevolking toegepas is ten einde hulle te dwing (deur middel van vrees vir verminking en dood-

⁸⁷ J.C.K. van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie In Ovamboland*, p. 14.

⁸⁸ *Ibid*

⁸⁹ Van der Merwe : *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p.98.

skiet), om in ooreenstemming met die revolusionêre gedragskode op te tree.⁹⁰ Om die revolusionêre regsorde van SWAPO te begryp, is dit noodsaaklik om te let op die revolusionêre regspraktyk en regsinstellings wat deur SWAPO geïmplementeer was.⁹¹

Die "Chairman"-stelsel. Die "chairman" was die SWAPO verteenwoordiger in die Ovambo-nyke. Meer bepaald was die "chairman" 'n geheime aanstelling wat nie aan die bevolking bekend was nie. Die "chairman" het die tradisionele hoofman se gesag vervang. Dit was die taak van die "chairmen" om alle vorme van hulp vir PLAN guerillas te verseker. Dit het inligting omtrent die veiligheidsmagte, logistiese hulp, asook skakeling en werwing vir SWAPO behels.⁹² Die gevaarlikste funksie van die "chairman" was egter om "puppets" aan die PLAN-bevelvoerder uit te wys, asook voorstelle oor hoe die "puppet" gestraf moes word. Die begrip "puppet" was 'n propagandawoord wat deur SWAPO gebruik was om enige persoon, maar veral Ovambo's, wat met die veiligheidsmagte saamgewerk het, te beskryf. Die "chairman" het gevolglik toegesien dat "puppets" gestraf is. Daar was bereken dat van die 1 813 nyke in Ovambo, met sekerheid aanvaar kon word dat daar in die omgewing van 800 "chairmen" was.⁹³ 'n Ontleding van "chairmen" wat deur die veiligheidsmagte ondervra is, het getoon dat die meeste van hulle Ovambo-winkeliers was (Cukas was dwarsoor die gebied versprei); die tweede grootste groep het uit onderwysers bestaan; die res was voltydse SWAPO-spioene, telefoniste, radiografiste, drukkers, predikante, prostitute, huisvroue, mynwerkers en arbeiders by veiligheidsmagbasisse.⁹⁴ Omdat die bevolking bewus was van die "chairman" maar nie van sy identiteit nie, het hulle uit vrees vir die etikettering as "puppet" hulle nie met die bestaande owerheid vereenselwig nie, maar ge-konformeer met die revolusionêre motief en doelstellings.⁹⁵

"Puppets". Die tipering as "puppet" was so algemeen bekend in Ovambo dat dit 'n vreespsigose by die Ovambo-volk geskep het. Die Ovambovolk het duidelik begryp en verstaan dat die "chairman" "puppets" aan SWAPO uitwys en doodgeskiet word. SWAPO het die da-

de van "puppets" aan die revolusionêre motief gekoppel, deurdat die bevolking telkens meegedeel was dat vryheid nie moontlik was met "puppets" in die geledere van die bevolking nie. Dus was SWAPO van mening dat hoe eerder die "puppets" uitgewys en uitgewis word, hoe gouer sou vryheid aanbreek. Die teregstelling van 'n "puppet" het ten aanskoue van soveel as moontlik van die bevolking geskied.⁹⁶ Die "puppet" is deur 'n PLAN vuurpeloton tereggestel nadat die "puppet" ten aanskoue van die omstanders eers deur die bene geskiet is. Hierna het die politieke kommissaris aan die bevolking vertel dat "puppets" die ideaal van vryheid bemoeilik. Nadat die politieke lesing voltooi was en die teenwoordige bevolking almal saamgestem het dat "puppets" doodgeskiet moet word, is die "puppet" doodgeskiet. Sodoende het SWAPO die bevolking afgeskrik om met veral die veiligheidsmagte saam te werk, maar het daardeur ook verseker dat die bevolking aktief met SWAPO meegewerk het.⁹⁷

Die "People's Court". In Desember 1976 het die president van SWAPO, Sam Njoma, verklaar dat "puppets" en afvallige lede van SWAPO deur 'n "people's court" verhoor en daarna deur 'n vuurpeloton tereggestel sou word.⁹⁸ Hierdie "people's court" was in wese niks anders nie as 'n revolusionêre volkshof wat "puppets" verhoor en tereggestel het. Dit dien gemeld te word dat daar geen sprake van regverdige verhoor tydens so 'n "people's court" was nie, aangesien die "people's court" nie werklik 'n hof in die juridiese sin was nie maar veel eerder 'n ritueel wat afgespeel het om die aanskouers tot hernude verbintenis met SWAPO te forseer en wel by wyse van die grusame geleidelike dood van 'n afvallige. Nie alle moorde wat deur PLAN gepleeg was, het egter deur die rituele van die "people's court" gegaan nie. Menige moorde is gepleeg deur die nie-SWAPO gesinde, summier dood te skiet. In 1977 alleen is bykans 22 nie-SWAPO-gesinde hoofmanne vermoor.⁹⁹ Hierbenewens het SWAPO ook opdrag gegee dat enige lid van die bevolking wat met propaganda-pamflette van die veiligheidsmagte in hulle besit betrap is, summier deur die "people's court" verhoor en tereggestel moes word.¹⁰⁰ Die "peo

⁹⁰ Dit versterk die opvatting dat die politieke lojaliteite van die Ovambo primêr deur veiligheidsoorwegings bepaal was.

⁹¹ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 108.

⁹² Inligting is deur skrywer verkry uit ondervragingsverslae en gesprekke met krygsgevangenes.

⁹³ Inligting is deur skrywer verkry uit ondervragingsverslae en gesprekke met krygsgevangenes.

⁹⁴ Onderhoud met taktiese ondervraer.

⁹⁵ Ondervragingsverslag van 'n gevange "chairman".

⁹⁶ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 110.

⁹⁷ Onderhoud met ondervraer.

⁹⁸ *Africa Confidential*, 11(35), 19 Nov 1976, p. 39.

⁹⁹ SANW Argief: Aanvullende Dokumente, houer 1, Ops Reindeer.

¹⁰⁰ Du Preez: *Die Twisappel van die Nasies*, p. 94.

ple's court" was dus 'n wesentliche element van die revolusionêre regsorde.

Die Politieke Kommissaris. Die politieke kommissaris van SWAPO was die benaming vir die lid van PLAN wat in die revolusionêre politiek en ideologie onderrig was en wat moes toesien dat die lede van PLAN politiek gemotiveerd vir die "bevrydingstryd" gebly het, asook dat die bevolking die revolusionêre boodskap van SWAPO ontvang en nagekom het.¹⁰¹ Afgesien van hierdie oordedende funksie, het die politieke kommissaris ook 'n belangrike juridiese funksie in die revolusionêre regsorde vervul.

Die politieke kommissaris het van tyd tot tyd opdrag ontvang om invloedryke individue en veral die tradisionele leiers, te intimideer en te vermoor indien daar 'n vermoede bestaan het dat verdagtes "puppets" was wat met die veiligheidsmagte saamgewerk het. Die politieke kommissaris het "puppets" ten aanskoue van die plaaslike bevolking tereggestel ten einde 'n skok-effek en vrees by die bevolking te skep wat as inhibitors vir samewerking met die veiligheidsmagte moes dien.¹⁰² Die vreesfaktor het as 'n belangrike middel gedien wat die bevolking alles laat doen het wat SWAPO beveel het. 'n Gevangene politieke kommissaris het die soos volg aan die skrywer gestel: "Sodra jy die bevolking deur vrees aan jou knieë het, kan jy hom met propaganda en politiek opbou!"¹⁰³

Die politieke kommissaris het aan die bevolking verduidelik dat dit in die belang van "vryheid" was dat "puppets" uitgewis moes word, asook dat die bevolking moes help om die "puppets" uit te wys. Op hierdie wyse is die revolusionêre regsorde by die bevolking ingeburger. Die vrees vir vergelding en uitwissing het grootliks daartoe gelei dat die bevolking uit vrees vir uitwysing as 'n "puppet", byna nooit met die veiligheidsmagte saamgewerk of geassosieer wou word nie.¹⁰⁴ Die politieke kommissaris was dus in werklikheid die verwesenliking van die revolusionêre regsorde, omdat die kommissaris die "puppets" gefusilleer het. As in ag geneem word dat die politieke kommissaris tot op grondvlak (seksie) geopereer het, was dit te begrype dat die revolusionêre regsorde wydverspreid en alomteenwoordig in Ovamboland was, asook dat die grootste gedeelte van veral

die Ovambovolk aan hierdie revolusionêre regsorde onderworpe was.¹⁰⁵

Intimidasie van die bevolking deur die "People's Liberation Army of Namibia" (PLAN). PLAN was die militêre komponent van SWAPO wat hoofsaaklik vir die voer van militêre operasies in SWA/N en spesifiek Ovamboland, verantwoordelik was. Die begrip "militêre operasies" is egter misleidend, aangesien PLAN in der waarheid gekonsentreer het op die intimidering en politieke mobilisering van veral die Ovambovolk.

Die begrip "intimidasie" was seker een van die bekendste begrippe in die woordeskat van die veiligheidsmagte. Hierbenewens was dit een van die algemeenste verskynsels tydens die insurgensie in Ovamboland. Intimidasie soos PLAN in Ovamboland toegepas het, het gemanifesteer as daardie dade wat verseker het dat die bevolking op grond van oorrading, dreigement of geweld, hul materiële en sielkundige steun aan SWAPO verskaf het, terwyl dit terselfdertyd van die veiligheidsmagte weerhou was.¹⁰⁶ Dit sal egter onwetenskaplik wees om te beweer dat PLAN slegs "puppets" geïntimideer het. Harde intimidasie was hoofsaaklik op "puppets" toegespits, terwyl sagte intimidasie op die totale bevolking toegepas was. 'n Analise van die harde intimidasies wat deur PLAN gepleeg is, dui dat klinkklare redes hiervoor bestaan het. Die vernaamste redes was dat "puppets" gestraf moes word; die individue wou nie voedsel of inligting omtrent die veiligheidsmagte aan PLAN verskaf nie; of individue het inligting omtrent PLAN aan die veiligheidsmagte verskaf. In 1980 is 34 moorde en in 1981 is 44 moorde deur PLAN in hierdie verband gepleeg. Op die oog of was dit maar die enkeling wat deur PLAN doodgeskiet was. Wiskundig gesproke het dit geen noemenswaardige invloed uitgeoefen nie. Dit was egter die sielkundige uitwerking van hierdie moorde wat intimidasie 'n gevreesde verskynsel gemaak het.¹⁰⁷ 'n Betekenisvolle gedeelte van veral die Ovambovolk, was van die begin van die revolusionêre aanslag SWAPO goedgesind, maar die meerderheid Ovambo's het hulle uit vrees vir harde intimidasie aan die kant van SWAPO geskaar. Oorredingsmetodes het 'n minderheid steun vir SWAPO gemonster - intimidasie het die meerderheidsteun genereer.

¹⁰¹ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 112.

¹⁰² Ondervragingsverslag van 'n gevange politieke kommissaris.

¹⁰³ Onderhoud met 'n gevange politieke kommissaris.

¹⁰⁴ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 112.

¹⁰⁵ *Ibid.*, p. 113.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 114.

Die basiese funksie van sielkundige en fisiese dwang was om veral die atavistiese geloof van die Ovambo in die bestaande owerheid te vernietig, maar terselfdertyd die bevolking vir die stryd om die nuwe SWAPO-orde voor te berei. Hierdie voorbereiding is gedoen deur die bevolking voor die volgende keuse te stel: "Steun SWAPO of word doodgeskiet!" Op grond van veiligheids- en oorlewingsoorwegings, het by verre die meerderheid Ovambo's verkies om eerder vir SWAPO te steun. Intimidasië was 'n direkte uitdaging en ondermyning van owerheidsgesag en terselfdertyd die manifestasie van revolusionêre gesag.¹⁰⁸

Trouens, deur middel van intimidasië het SWAPO (PLAN) die Ovambovolk beheer en die steun van die bevolking verseker, hetsy vrywillig, gedwonge of andersins. Op hierdie wyse het SWAPO die onvermoë van die owerheid om die bevolking effektief teen intimidasië te beskerm, doeltreffend uitgebuit. As gevolg van intimidasië het die aantal owerheidsgesindes verminder en het SWAPO grootliks sy gestelde revolusionêre oogmerke met die Ovambo-volk bereik.¹⁰⁹ Die vernaamste politieke oogmerk wat bereik was, was die politieke lojaliteite van veral die Ovambo. Diegene wat aktief met SWAPO meegewerk het, kon "normaal" lewe, terwyl diegene wat met die veiligheidsmagte saamgewerk het, in vrees en onsekerheid as 'n "puppet" gelewe het. Dit dien egter gemeld te word dat intimidasië nie deur die algehele bevolking as "intimidasië" ervaar was nie. Intimidasië was die konkrete realiteit vir diegene wat nie hul onvoorwaardelike steun aan SWAPO toegesê het nie. Die gedeelte van die bevolking wat reeds van SWAPO se doelstellings oortuig en ooreed was, het nie intimidasië nodig gehad nie - vir hulle het intimidasië slegs as 'n nie-verontagsaambare waarskuwing gedien.¹¹⁰

REVOLUSIONÊRE POLITIEKE ORDE

Die revolusionêre regsorde het die politieke belange van SWAPO beskerm, maar het ook beslag aan die revolusionêre politieke orde gegee. Die politieke orde kan gedefinieer word as daardie instellings wat SWAPO daargestel het om die revolusionêre politieke motief en -doelstellings by die bevolking tuis te bring.¹¹¹ Hierdie politieke orde het uit ses komponente

bestaan.

Revolusionêre Politieke Waardes. Die begrip "revolusionêre politieke waardes" verwys na daardie fundamentele beginsels wat SWAPO nagestreef het in die revolusionêre aanslag. Hierdie revolusionêre waardes, waarvan die vernaamste "nasionale bevryding" was, het 'n regsorde om dit te beskerm, vereis. Hierbenevens was dit noodsaaklik dat die grootste moontlike gedeelte van die bevolking hulle vir die nastrewing van die revolusionêre waardes moes beywer. Sonder die revolusionêre waardes sou daar geen basis bestaan het op grond waarvan die revolusionêre aanslag gevoer en die bevolking gemobiliseer kon word nie. Om die revolusionêre waardes na te strewen, het SWAPO die revolusionêre proses geskoei op die verwerping van die bestaande politieke en maatskaplike ordes in SWA/N, en die vervanging daarmee met 'n nuwe orde soos deur SWAPO geformuleer. In die verloop van die revolusionêre aanslag, het die revolusionêre waardes in twee gedaantes gemanifesteer. Die makro-politieke waarde het betrekking gehad op die breë filosofiese beleidstandpunte soos deur SWAPO geformuleer, terwyl die mikro-politieke waardes verwys het na die diverse metodes waardeur die bevolking in die revolusionêre aanslag behulpsaam kon wees, soos byvoorbeeld die verskaffing van informasie, werwing, vervoer, voedsel, herberg, logistiese hulp, ens.¹¹²

Die Instelling van die Revolusionêre Regsorde. Die politieke orde het 'n regsorde vereis om die revolusionêre politieke waardes af te dwing, te beskerm en te bevorder. Die politieke waardes is deur die politieke strukture van SWAPO geformuleer, terwyl die primitiewe maar hoogs doeltreffende revolusionêre regsorde dit op die bevolking afgedwing het.¹¹³

Die Revolusionêre Politieke Motief. Die hoofsaak van die revolusionêre parallelle owerheid, dit wil sê die die revolusionêre politieke en regsordes, was om die revolusionêre politieke motief te bevorder en deur middel van die bevolking na te strewen. In hierdie verband is bykans alle beskikbare middele en metodes aangewend om die motief van nasionale bevryding te verweselik.¹¹⁴ Van besondere belang was die rol van die revolusionêre politieke mobiliseerders in die verkondiging van die revolu-

¹⁰⁸ *Ibid.*, pp. 115-116.

¹⁰⁹ *Ibid.*, p. 116-120.

¹¹⁰ *Ibid.*, p. 120.

¹¹¹ *Ibid.*, p. 121.

¹¹² *Ibid.*, pp. 121-122.

¹¹³ *Ibid.*, p. 123.

¹¹⁴ *Ibid.*

sionêre motief. Hierdie politieke mobiliseerders het as invloedryke meningsvormers in veral die swart bevolking gedien. Die politieke aard van die revolusionêre aanslag het veral daarin gemanifesteer dat die revolusionêre motief van bevryding, 'n belangrike politieke instrument was om die gedrag en gesindheid van die bevolking te reguleer ter bevordering van die revolusionêre ideale van SWAPO.¹¹⁵

Revolusionêre Politieke Instellings. Die politieke mobiliseerders het terselfdertyd ook as die vernaamste politieke instellings van SWAPO gedien. In hierdie opsig het veral sekere swart kerke, skole, politieke partye, vakbonde, die arbeidsmag en politieke kommissarisse as belangrike politieke instrumente gedien. Hul hoofsaak was om die bevolking in te lig aangaande die revolusionêre politieke aspirasies. Die politieke beïnvloedingsproses wat deur SWAPO benut was, het betreklik eenvoudig gefunksioneer - die bevolking is deur die mobiliseerders ten gunste van SWAPO beïnvloed en dié wat nie oorreed was nie, is deur die revolusionêre regsorde gedwing om hul onvoorwaardelike steun aan SWAPO te gee.¹¹⁶

Revolusionêre "Bevryde Gebiede". Die wanopvatting het dikwels by lede van die veiligheidsmagte voorgekom dat 'n sogenaamde "bevryde gebied", 'n gebied is waarin die veiligheidsmagte geen toegang het nie vanweë vyandelike aktiwiteite. Gevolglik was die bestaan van "bevryde gebiede" in Ovamboland ontken, aangesien die veiligheidsmagte te enige tyd op enige plek in Ovambo kon opereer. Die begrip "bevryde gebied" moet egter nie soseer in die geografiese sin beskou word nie, maar eerder in die sielkundige sin. Meer bepaald kan "bevryde gebiede" omskrywe word as daardie gedeeltes van die bevolking waar die revolusionêre parallelle owerheid - dit wil sê die revolusionêre regs- en politieke ordes, effektief geïnstansionaliseer was en gefunksioneer het.¹¹⁷ Die maatstaf vir die bepaling van die "bevryde gebiede" was dus die mate waartoe die bevolking die revolusionêre motief met hart en verstand ondersteun het *sonder* dat hulle daartoe gedwing was. Revolusionêre legitimiteit kulmineer dus in die bestaan van "bevryde gebiede".

'n "Bevryde gebied" beteken nie die totale voorkoming van die teenwoordigheid en optredes van die veiligheidsmagte nie. Die funda-

mentele maatstaf vir beoordeling is die vraag oor wie die bevolking steun - die bestaande owerheid of die revolusionêre party? SWAPO se vereistes vir 'n "bevryde gebied" was die toestand waar "puppets" uitgewis was, die bevolking omvattende hulp aan PLAN verskaf en dit terselfdertyd van die veiligheidsmagte weerhou het.¹¹⁸ In Ovambo kon die veiligheidsmagte in enige gebied opereer, sonder dat PLAN oor die vermoë beskik het om die veiligheidsmagte uit te dryf. Sodra die veiligheidsmagte egter onttrek het, was die bevolking opnuut aan die revolusionêre parallelle owerheid onderworpe. 'n Belangrike aanduiding van die bestaan van 'n "bevryde gebied" was die mate waartoe die bevolking spontaan en openlik, inligting omtrent PLAN aan die veiligheidsmagte verskaf of weerhou het. In bevryde gebiede het die bevolking geen steun en hulp aan die veiligheidsmagte verskaf nie.

Die belangrike les wat uit bogenoemde te leer is, is dat die bevolking 'n sleutelfaktor in die bepaling van die uitslag van 'n revolusionêre oorlog is. Die steun van die bevolking word nie soseer deur populariteit verseker nie, maar deur die mate waartoe gesag oor die bevolking uitgeoefen word. In die finale instansie gaan dit oor die kwessie of die bevolking die owerheid of die revolusionêre party as legitiem beskou.

PLAN

In 'n vorige gedeelte is PLAN as deel van die revolusionêre regs- en politieke ordes bespreek. Hierbenewens het PLAN egter ook 'n suiwer militêre funksie vervul. PLAN het sy offensiewe optrede hoofsaaklik gebaseer op die gebruik van spesialisgroepe soos die "Special Unit", spesiale taakgroepe asook mynlêspanne en saboteurs. Die "Special Unit" het uit gekeurde lede van PLAN bestaan, wat intensief in onder andere die USSR opgelei is en wat in sentraal-SWA/N, Kavango, Ovambo, Kaokoland en Damaraland geopereer het.¹¹⁹ Die spesiale taakgroepe is saamgestel uit guerillas wat vir 'n spesifieke taak vanaf die verskillende "Detachments" van 'n front saamgegroep was en het binne Ovambo opgetree. Die genietroep was lede van die verskeie fronte wat oor spesialisopleiding in mynlê en sabotasie beskik het.¹²⁰

PLAN het van die stelsel van infiltrasieroetes gebruik gemaak wanneer operasies binne

¹¹⁵ Gesprek met prof. Derek van der Merwe, UNISA.

¹¹⁶ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 125.

¹¹⁷ *Ibid.*, pp. 125-126.

¹¹⁸ *Ibid.*, p. 126.

¹¹⁹ Gesprek met SAP(V).

¹²⁰ Gesprek deur skrywer met 'n krygsgevangene PLAN-bevelvoerder.

Ovambo geloods was. Elke front van PLAN het sy eie infiltrasieroetes ontwikkel, dws daardie gebiede waar die bevolking voedsel, herberg, informasie, vervoer en logistieke hulp aan PLAN verskaf het.¹²¹ Hierdie infiltrasieroetes was die gevestigde revolusionêre infrastruktuur van PLAN wat die stelsel van "chairmen" en hulpverleners ingesluit het. Dit was die taak van die revolusionêre regs- en politieke ordes om toe te sien dat hierdie infiltrasieroetes effektief gefunksioneer het en PLAN van alle beskikbare hulp voorsien het.

Die aktiwiteite van PLAN het stereotiep voorgekom en was toegespits op werwing en ontvoerings, mynlê en sabotasies, harde en sagte intimidasies, aanvalle op die veiligheidsmagbassisse en hinderlae.¹²²

PLAN het daarin geslaag om 'n sterk binne-landse oorlewingsvermoë te skep wanneer hulle deur die veiligheidsmagte se operasies bedreig is. 'n Goeie inligingsnetwerk vir vroeë waarskuwing teen die veiligheidsmagte se teenwoordigheid, 'n uitstekende kennis van gebiede waarin geopereer was, beskikbaarheid van

voedsel en water wat deur die bevolking verskaf was en samesmelting met die plaaslike bevolking deur die dra van burgerlike klere, was almal redes waarom PLAN daarin geslaag het om die veiligheidsmagte se operasies te oorleef.¹²³ Hierdie toedrag van sake was by uitstek die resultaat van effektiewe revolusionêre politieke mobilisering en die effektiewe funksionering van die revolusionêre regsorde.

PLAN het ook periodieke operasies na die Suide van die Etosha-pan uitgevoer. Hierdie sogenaamde infiltrasies, soos Vulcano, Eruption, ens na die blanke gebiede het ten doel gehad om sabotasiepogings te loods en om blankes te vermoor ten eide 'n sielkundige aanslag op hulle aan te voer sodat hulle SWA/N moes verlaat.¹²⁴

PLAN se operasies was hoofsaaklik die resultaat van die steun wat SWAPO van die bevolking verkry het, wat op sy beurt die gevolg van 'n effektiewe politieke mobiliseringsproses en die effektiewe funksionering van die revolusionêre politieke en regsordes was.

Lugfoto van Umgulumbasche - die eerste SWAPO-basis wat deur Suid-Afrikaanse magte aangeval is.

¹²¹ *Ibid*

¹²² *Ibid*

¹²³ Gesprek met gevange PLAN guerillas.

¹²⁴ Gesprek met lid van *Special Unit*.

Suid-Afrikaanse magte tydens opruiming na die aanval op Umgulumbasche.

MILITÊRE DIMENSIE : VEILIGHEIDSMAG-OPERASIES IN OVAMBOLAND

Aanvanklik het die gewapende aanslag van SWAPO uit geïsoleerde gewelddadige insidente bestaan soos die aanval op Oshikango op 16 Augustus 1966. Die eerste militêre optrede van die Suid-Afrikaanse owerheid teen SWAPO, was die aanval op 'n SWAPO-basis te Umgulumbasche in Wes-Ovambo op 26 Augustus 1966.¹²⁵ Die aanslag deur SWAPO het aanvanklik stadig, maar later sterker momentum begin kry in Ovambo. Tesame met die gewapende aanslag het SWAPO met 'n politieke veldtog begin om veral die Ovambovolk ten gunste van die revolusionêre doelstellings van SWAPO te mobiliseer.¹²⁶

In 1973 het die SA Weermag die verantwoordelikheid vir die bekamping van teeninsurgensie-operasies (TEIN) by die SA Polisie oorgeneem. Militêre eenhede van die SA Weermag (Staan-demag, Burgermag, kommando's en Nasionale Dienspligtiges) en SA Polisie-eenhede soos SAP (TIN); SWAPOL: SAP(V) en SAP (KOEVOET) het in die tydperk daarna dwarsoor die operasionele gebied ontplooi, sodat binnelandse militêre operasies 'n daaglikse aktiwiteit geword het. Die mees algemene militêre operasies was patrollies, hinderlae, mynoorlogvoering, aanvalle op vyandelike basisse, beskermingsdienste en kommunikasie-operasies. 'n Sterk poging is deur die veilig-

heidsmagte aangewend om die "hart en verstand" van die bevolking ten gunste van die veiligheidsmagte te kry, maar PLAN het steeds voortgegaan om die Ovambovolk te intimideer ten einde die steun van die bevolking te verseker en beheer oor hulle te handhaaf.¹²⁷

In Ovambo het die oorlog verskillende tendense getoon. Soms het die gewapende aanslag van PLAN afgeneem, soms het PLAN se verliese gestyg en soms het die veiligheidsmagte goeie samewerking van die plaaslike bevolking ontvang en soms was dit nie die geval gewees nie.

Teen Desember 1988 het sowat 11 335 lede van SWAPO hul lewens tydens die bosoerlog as gevolg van operasies verloor. Die aanvanklike, geïsoleerde militêre insidente het ontaard in 'n volskaalse insurgensie wat sekere guerrilla-aksies ingesluit het. Na skatting het die onkoste van die bosoerlog vir die RSA sowat RM2 tot RM3 per dag beloop. SWAPO (PLAN) se magsterkte het ongeveer 6 000 tot 7 000 guerrillas beloop, terwyl nagenoeg 6 500 lede van die Suid-Afrikaanse Weermag en 7 100 lede van die Gebiedsmag van Suidwes-Afrika in operasies teen PLAN ontplooi was.¹²⁸

MILITÊRE DIMENSIE : SA WEERMAG-OPERASIES IN ANGOLA

Met die onafhanklikheid van Angola na die revolusie in Portugal in 1974, het die drie vernaaamste swart politieke bewegings in Angola,

¹²⁵ SWAPO: *To be Born a Nation*, p. 177.

¹²⁶ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 8.

¹²⁷ *Ibid*, p. 9.

¹²⁸ Amptelike statistieke soos by SA Leër Hoofkwartier verkry.

'n "Bunker" vir die beskerming van die Suid-Afrikaanse basis te Rundu.

nl die FNLA, MPLA en UNITA, in 'n burgeroorlog betrokke geraak wat die beheer van Angola ten doel gehad het. As gevolg van hierdie botsings het die MPLA, wat in Luanda gesetel was, die ondersteuning van die USSR en Kubaanse magte geniet. UNITA en die FNLA het die re-gering van die RSA om militêre hulp genader in die burgeroorlog teen die MPLA. Op hierdie wyse het die SA Weermag in 1975 met Ope-rasie Savannah by die Angolese konflik betrokke geraak.¹²⁹ Amptenare van die Departement van Buitelandse Sake van die Verenigde State van Amerika (VSA) het Amerikaanse hulp aan die RSA beloof, maar die Amerikaanse Kongres het dit nie goedgekeur nie, hoofsaaklik as gevolg van die Viëtnam-gebeure wat toe nog vars in die geheue van die VSA was. Gevolglik is dit

besluit om die troepe van die Suid-Afrikaanse Weermag teen Januarie 1976 uit Angola te onttrek. Met Russiese en Kubaanse hulp is die MPLA in Angola aan bewind gestel, enersyds as gevolg van die afwesigheid van Amerikaanse hulp aan die FNLA en UNITA, en andersyds as gevolg van die hulp van groot getalle soldate en wapen hulp wat onderskeidelik deur Kuba en die USSR aan die MPLA verskaf is. Hierdie gebeure in Januarie 1976 het veroorsaak dat die bosoerlog teen SWAPO 'n nuwe wending geneem het omdat die Angolese regering SWAPO toegelaat het om militêre basisse in die suide van Angola op te rig. Gedurende die tydperk 1976 tot 1978 het PLAN hierdie basisse benut vir militêre opleiding maar ook om militêre operasies in veral Ovamboland uit te voer. As gevolg van politieke beperkings was die SA Weer-

¹²⁹ Hierdie betrokkenheid het op 'n *ad-hoc* grondslag ontstaan.

mag nie toegelaat om militêre operasies teen hierdie basisse van PLAN te onderneem nie. Die militêre situasie het egter sodanig versleg dat die Suid-Afrikaanse regering in April 1978 ingestem het dat beperkte militêre optrede teen hierdie basisse geneem kon word. Op 4 Mei 1978 het die SA Weermag begin om hierdie SWAPO basisse in Angola aan te val en uit te wis.¹³⁰ Militêre operasies soos Reindeer (1978), Operasies in Oos-Caprivi (1978), Safraan (1979), Rekstok (1979), Sceptic (1980), Klipkop (1980), Carnation (1981), Protea (1981), Super (1982), Meebos (1982), Phoenix (1983), Askari (1983), Boswilger (1985), Moduler (1987/88), Hooper (1987/88), Packer (1988), Displace (1988) en die operasie by Calueque (1988), het gevolg.¹³¹

OPERASIONELE VRAAGSTUKKE IN DIE BEKAMPING VAN DIE INSURGENSIE

Die Suid-Afrikaanse Regering het dikwels uitsprake gemaak om aan te dui dat SWAPO die onderspit in SWA/N delf. Ongeag die substansie vir hierdie aansprake, is dit nodig om die politieke en militêre fasette van die revolusionêre aanslag teen SWA/N van nader te beskou, maar spesifiek vanuit die blikpunt van die veiligheidsmagte van die RSA. Uit 'n oorsig van operasionele statistieke, blyk dit pertinent dat die veiligheidsmagte bykans in alle opsigte die bo-toon teen PLAN gevoer het. In weinig opsigte was PLAN in staat om die veiligheidsmagte enige betekenisvolle knou toe te dien. Op die operasioneel-strategiese vlak, blyk dit egter dat die veiligheidsmagte 'n aantal operasionele vraagstukke moes hanteer waarvan die relatiewe oplossings nie voor die hand liggend was nie.

POLITIEKE VRAAGSTUK

Die ontstaan van die revolusionêre aanslag kan hoofsaaklik teruggevoer word na die politieke beleid van die RSA. Dit sou gevolglik net logies wees om te verwag dat die ontlooting van die revolusionêre aanslag ook op die politieke vlak sou geskied. Sonder gepaste politieke beleidsmaatreëls kon die veiligheidsmagte nie die insurgensie suksesvol bekamp nie, aangesien hulle nie die politieke beleid kon verander of die oorsake van die revolusionêre aanslag kon oplos nie. Die veiligheidsmagte kon hoogstens

die militêre gevolge van die revolusionêre aanslag hanteer.

Soos reeds vermeld, het daar nie 'n koherente langtermyn politieke beleidsrigting vir die hantering van die SWA/N-vraagstuk bestaan nie.¹³² Daar was geen klinkklare politieke toekomsvisie en riglyne nie, buiten die bepaling van Resolusie 435.¹³³ Die bestaan van hierdie politieke beleidsvraagstuk het wesenlike gevolge vir die bekamping van die revolusionêre aanslag ingehou, waarvan die vernaamste was dat die veiligheidsmagte die inisiatief moes neem, onderworpe aan die goedkeuring van die politici.

FORMULERING VAN STRATEGIE

Strategie het ten doel om politieke beleidsdoelwitte in 'n konflik na te strew. Die politieke beleid dikteer wat strategie behoort te bereik. Die optredes van alle staatsinstellings, veral die veiligheidsmagte, behoort daarop afgestem te wees om strategiese doelwitte binne die raamwerk van politieke beleid na te strew. Die problematiek rakende die politieke hantering van die SWA/N-vraagstuk, het onder andere daartoe aanleiding gegee dat probleme met die formulering van strategie ondervind was. Daar bestaan rede om te vermoed dat die formulering van strategie eers op 'n laat stadium van die bekamping van die revolusionêre aanslag, aandag geniet het. Die ontbreking van duidelike en koherente politieke riglyne om die teen-insurgensie mee te lei, het veroorsaak dat strategie nie werklik doelmatig geformuleer kon word nie. Dit het ook 'n effek op militêre operasies uitgeoefen. Die doel met militêre operasies was veronderstel om politieke beleidsoogmerke na te strew. Die probleem het egter ontstaan dat militêre operasies op 'n *ad hoc* grondslag na gelang van veiligheidsoorwegings, beplan was. Die gevolg was dat veiligheidsoorwegings die hoofrol in strategie vervul het, terwyl die strategie nie daarop afgestem was om die oorsake van die revolusionêre aanslag uit die weg te ruim ten einde die aanslag te ontloot nie.¹³⁴

NEUTRALISERING VAN PLAN

Na die mening van die skrywer moes dit 'n oogmerk van die regering wees om die revolusionêre aanslag van SWAPO te neutraliseer. In hierdie proses moes die veiligheidsmagte

¹³⁰ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 5.

¹³¹ C.J. Nöthling: 'Kort Kroniek van Militêre Operasies en Optredes in Suidwes-Afrika en Angola (1914-1988)', *Militaria* 19(2), 1989.

¹³² Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 140.

¹³³ Onderhoud met SAP(V). Dit is bevestig deur die RSA regering se aanvaarding van VN Resolusie 435 (1978).

¹³⁴ Van der Merwe: *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 142.

PLAN neutraliseer, deur PLAN effektief van die eksterne basisgebied in Angola af te sny, binne SWA/N van die bevolking te isoleer en deur middel van militêre operasies uit te wis.

AFSNYDING VAN EKSTERNE BASISGEBIED

PLAN het vanuit basisse in die suide van Angola, teen SWA/N geopereer. Die veiligheidsmagte het vroeg reeds besef dat PLAN van die basisgebied in Angola afgesny moes word. Die SA Weermag het deurgaans gepoog om die militêre basisse van PLAN in Angola uit te wis. Hierdie operasies van die SA Weermag het daartoe gelei dat PLAN nooit werklik militêr die mas kon opkom nie, aangesien sy bevel- en beheerstrukture, logistiese voorsiening en operasionele ontplooiings, wesenlik deur die SA Weermag-operasies ontstig was. Dié optredes van die SA Weermag het ook daartoe gelei dat PLAN se optredes in SWA/N gekortwiek was. PLAN se vermoë om 'n sogenaamde militêre aanslag teen SWA/N te onderneem, is deur die optrede van SA Weermag lamgelê.

Die probleem het egter ontstaan dat, ten spyte van die operasies deur die SA Weermag teen PLAN in Angola, PLAN steeds daarin geslaag het om na SWA/N te infiltrer en terreurdade te pleeg. PLAN het deur middel van infiltrasieroetes vanuit Angola na SWA/N (veral Ovambo) geïnfiltreer. Hierdie infiltrasieroetes was nie "paaie" nie, maar wel 'n gevestigde revolusionêre infrastruktuur wat PLAN in alle opsigte behulpsaam was. Om hierdie infiltrasies van PLAN na SWA/N te stuit, het die veiligheidsmagte gebiedsoperasies onderneem waartydens baie lede van PLAN doodgeskiet is.¹³⁵ Ofskoon PLAN dikwels in klein groepe na SWA/N geïnfiltreer het, het die operasies van die SA Weermag in Angola teen PLAN, 'n betekenisvolle verlamende effek uitgeoefen. Afsiesien van die suiwer militêre resultate, het die militêre suksesse wat die SA Weermag in Angola behaal het, 'n belangrike bydrae gelewer om die militêre geloofwaardigheid en aansien van die RSA te versterk. Na die SA Weermag se betrokkenheid by die Angolese Burgeroorlog in 1975, het die persepsie by die buiteland bestaan dat die SA Weermag uit Angola uitgedryf was. Hierdie valse persepsie is weerlê met die aansienlike militêre suksesse wat die SA Weermag later in Angola behaal het.

MILITÊRE UITWISSING

Benewens die militêre operasies in Angola, het

die veiligheidsmagte 'n daadwerklike poging aangewend om PLAN militêr uit te wis. Vanaf 1966 tot 1989, het die veiligheidsmagte 11 335 PLAN-guerillas doodgeskiet. In Angola en in SWA/N, het die veiligheidsmagte deurgaans op PLAN jag gemaak. Dit was letterlik 'n geval van dat die jagseisoen op PLAN-guerillas nooit geëindig het nie. Soos egter so dikwels in die verlede met ander revolusionêre oorloë die geval was, was militêre uitwissing die oorheersende motief by die meeste militêre bevelvoerders, terwyl die politieke gedeelte, naamlik die teen-mobilisering van die bevolking, die uitwissing van die revolusionêre infrastruktuur en die gesagsbevestiging van die bestaande owerheid, nagelaat is. Militêre uitwissing van PLAN-guerillas was uiters noodsaaklik, maar militêre uitwissing behoort gelyklopend met die uitwissing van die revolusionêre infrastruktuur plaas te vind. Die beginsel van uitwissing van die vyand beteken immers dat guerillas sowel as die revolusionêre infrastruktuur uitgewis behoort te word.¹³⁶ Die blote uitwissing van PLAN-guerillas was gevolglik onvoldoende, omdat SWAPO 'n revolusionêre infrastruktuur op die been gebring het, wat in die afwesigheid van PLAN gefunksioneer het. Die gevolg was dus dat die doodskiet van PLAN-guerillas, nie 'n noemenswaardige effek op die revolusionêre invloed oor die bevolking uitgeoefen het nie.

DIE "KOPPE"-VRAAGSTUK

Die oorheersende oorweging by militêre bevelvoerders was om soveel guerillas as moontlik dood te skiet, oftewel om "koppe" of "kills" te kry wat dan as maatstaf vir militêre sukses voorgelê was. Dit het soms daartoe gelei dat enkele lede van die veiligheidsmagte wandade teenoor die plaaslike bevolking begaan het in 'n poging om informasie te verkry wat tot die doodskiet van guerillas sou lei, oftewel om "kills" of "koppe" te kry. Hierdie vraagstuk het verder daartoe aanleiding gegee dat militêre en polisie-offisiere, die politieke aard van die revolusionêre oorlog misken het en die oorlog op 'n militêre wyse wou wen. Die politieke aard waarna hier verwys word, het niks te make met die optredes en besluite van politici nie, maar wel met optredes wat die gesindhede van die bevolking op die een of ander wyse beïnvloed. Enkele wandade wat deur lede van die veiligheidsmagte teenoor die plaaslike bevolking gepleeg was, is deur SWAPO vir propaganda-doeleindes uitgebuit as bewys van die "rassistiese" en "onderdrukkende" aard van die RSA se beleid. Sodanige wandade het dus die reeds geïndoktrineerde bevolking vatbaarder vir

¹³⁵ *Ibid*, pp. 144-145.

¹³⁶ *Ibid*, p. 148.

PLAN-lede wat in 'n aanval deur die Suid-Afrikaanse Weermag op hul basis krygsgevangene geneem is.

SWAPO se propaganda gemaak.¹³⁷ Dit was egter die SA Weermag se verklaarde beleid dat géén wandade teen die bevolking gepleeg mag word nie. Waar bewese gevalle van wandade voorgekom het, was die skuldiges deur 'n bevoegde militêre krygsraad verhoor.

GEBIEDSVERDEDIGING

Ofskoon die veiligheidsmagte in basisse dwarsoor Ovambo, Kavango, Kaokoveld, Caprivi en ander dele van SWA/N verspreid was en hoë digtheidsoperasies geloods was, was die gebiedsverdediging nie effektief genoeg om alle PLAN-guerillas op te spoor en uit te wis nie. Die operasionele gebied was te uitgestrek, beskikbare troepe te min en wegkruipplekke vir PLAN, talryk.¹³⁸ Ongeag hierdie beperkings, het die veiligheidsmagte die PLAN guerillas deurgaans op die vlug gehad en is menige van hulle tydens opvolg- en hakkejagoptredes doodgeskiet, gewond of krygsgevangene geneem.

Afgesien van die uitgestrektheid van die operasionele gebied, is operasies teen PLAN belemmer deur die ontbreking van owerheids-

dienste en 'n doeltreffende selfbeskermingstelsel vir die bevolking. Dit het tot gevolg gehad dat aansienlike gedeeltes van veral die Ovambovolk aan SWAPO/PLAN uitgelewer was. Trouens, die afwesigheid van die owerheid en veral die administratiewe owerheidsdienste, het die totstandkoming en doeltreffende funksionering van die revolusionêre parallelle owerheid gestimuleer.

As deel van die gebiedsverdediging, was groot-skaalse mobiele operasies, dit wil sê militêre optredes wat met behulp van pantservedvoertuie, perde, motorfietsse en helikopters gevoer was, vir'n aansienlike gedeelte van PLAN se verliese verantwoordelik. Tesame met operasies wat te voet uitgevoer was, was mobiele operasies geskoei op informasie wat van gevegsaanduidings en ondervraging verkry en dan opgevolg was. Op hierdie wyse het die veiligheidsmagte deurlopend op PLAN-guerillas jag gemaak.¹³⁹ Waarskynlik een van die grootste taktiese suksesse wat die veiligheidsmagte teen PLAN behaal het, was om gevange PLAN-guerillas te rehabiliteer om later as lede van die veiligheidsmagte weer téén PLAN aangewend te word.

¹³⁷ *Ibid*, p. 154.

¹³⁸ *Ibid*, p. 156.

¹³⁹ *Ibid*, p. 157.

NEUTRALISERING VAN REVOLUSIONÊRE INFRASTRUKTUUR

'n Vername vereiste wat gegeld het om PLAN militêr lam te lê, was om die revolusionêre infrastruktuur te neutraliseer. Hierdie revolusionêre infrastruktuur kan omskryf word as daardie stelsel wat deur PLAN op die been gebring is om hom van inligting, voedsel, vervoer, herberg, rekrute en logistieke hulp te voorsien.¹⁴⁰ Sonder die hulp van hierdie revolusionêre infrastruktuur was dit bykans onmoontlik vir PLAN om te funksioneer. Om hierdie infrastruktuur enigszins te neutraliseer, was dit nodig om eerstens die struktuur te identifiseer, te isoleer en te neutraliseer by wyse van militêre en polisie-operasies.

Alhoewel die veiligheidsmagte primêr teen PLAN-guerillas opgetree het, was verskeie pogings onderneem om bepaalde elemente van die revolusionêre infrastruktuur te neutraliseer. Vanweë die omvangrykheid van die revolusionêre mobiliseringsproses, was dit bykans 'n onbegonne taak om die revolusionêre infrastruktuur betekenisvol lam te lê, veral omdat hierdie stelsel in die afwesigheid van PLAN guerillas, steeds effektief gefunksioneer het.

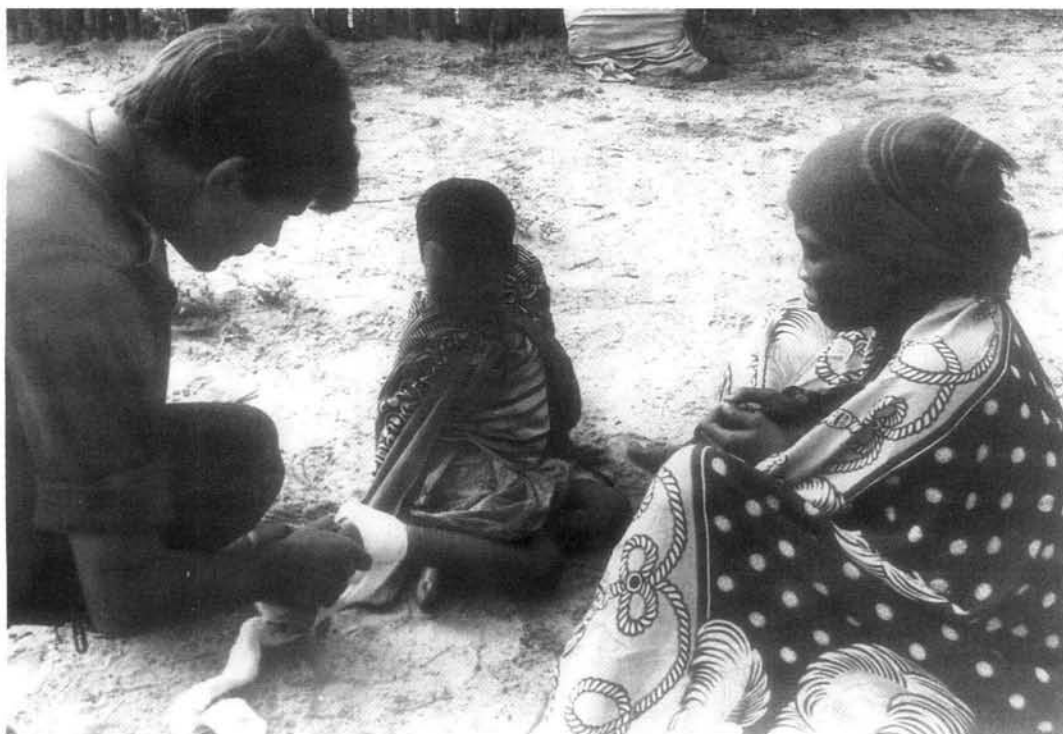
Die neutralisering van die revolusionêre infrastruktuur, het vereis dat die veiligheidsmagte

oor inligting moes beskik om bepaalde elemente te neutraliseer. Ongelukkig was die veiligheidsmagte se inligtingspoging primêr op die uitwissing van PLAN gerig, en nie op die neutralisering van die revolusionêre infrastruktuur nie. Hierbenewens het die bevolking as gevolg van die ideologiese oorrëding en vrees vir vergelding, nie inligting aan die veiligheidsmagte verskaf nie. Die gevolg van hierdie toedrag van sake was dat die revolusionêre infrastruktuur nooit op enige stadium betekenisvol lamgêlê kon word nie. Dit het aan PLAN 'n militêre oorlewingsvermoë verleen.¹⁴¹

VERKRYGING VAN STEUN EN BESKERMING VAN BEVOLKING

Een van die hoofvereistes wat geld vir die bekamping van 'n revolusionêre aanslag, is dat die steun van die bevolking verkry en die bevolking teen die revolusionêre organisasie beskerm moet word. Die bestaan en funksionering van die revolusionêre regs- en politieke ordes, asook die revolusionêre infrastruktuur, is aanduidend dat die bevolking in veral Ovamboland nie genoegsaam deur die veiligheidsmagte beskerm kon word nie; asook dat die grootste gedeelte van die Ovambovolk, SWAPO-gesind was.

Die beginsel van die beskerming van die bevolking impliseer dat die bevolking nie alleen teen

Die "hart en verstand"-veldtog van die Suid-Afrikaanse Weermag - mediese hulp word aan die plaaslike bevolking verskaf.

¹⁴⁰ *Ibid*, p. 157.

¹⁴¹ *Ibid*, p. 158-161.

die guerillas nie, maar ook teen revolusionêre beïnvloeding, intimidasie en oorreding, beskerm word. Ofskoon sekere politici dikwels die uitspraak gemaak het dat die veiligheidsmagte in SWA/N ontplooi was om die bevolking teen PLAN te beskerm, het die blote ontplooiing van die veiligheidsmagte nie die beskerming van die bevolking beteken nie. In politieke terme het die beskerming van die bevolking beteken dat die revolusionêre gesag oor die bevolking verbreek moes word en dat die bestaande owerheid sy gesag moes herinstel. Hieraan is nooit voldoen nie.

In die poging om die steun van die bevolking te verkry het die RSA regering gefaal om 'n legitieme politieke visie aan die bevolking voor te hou, terwyl die veiligheidsmagte, na die mening van die skrywer, op veral vyf terreine gefaal het om betekenisvolle vordering te maak. Eerstens was daar die onvermoë om PLAN van die bevolking te isoleer; tweedens was die teen-mobiliseringsproses ontoereikend; derdens is die Ovambovolk nooit voldoende in staat gestel om hulself te beskerm nie; vierdens was die goedgesinde bevolking aan die genade van die revolusionêre regsorde uitgelewer en vyfdens was daar nooit enige sprake van hervestiging nie.

ISOLERING VAN BEVOLKING TEEN PLAN

Dit was van die uiterste belang dat PLAN van die bevolking geïsoleer moes word, sodat die revolusionêre beïnvloeding van die bevolking verhoed kon word. Aangesien PLAN ongeag die militêre operasies van die SA Weermag in Angola, steeds na SWA/N geïnfiltreer het, het die moontlikheid van revolusionêre beïnvloeding van die bevolking, steeds bestaan. In SWA/N, veral Ovambo, was daar geen moontlikheid dat PLAN van die bevolking geïsoleer kon word nie. Ten spyte van die ontplooiings van die veiligheidsmagte, was die Ovambovolk so intens by die revolusionêre aanslag betrokke, dat sielkundige en fisiese isolasie bykans onmoontlik was. Ongeag die veiligheidsmagte se ontplooiings en operasies, was die veiligheidsmagte nie in staat om sodanige isolasie te bewerkstellig nie. PLAN het oor 'n gevestigde revolusionêre infrastruktuur beskik, wat 'n oorlewingsvermoë verskaf het. Hierbenewens was die bevolking aan alle vorme van intimidasie blootgestel.¹⁴²

TEENMOBILISERING

In die bekamping van die revolusionêre aan-

slag, was die RSA se poging met die revolusionêre mobiliseringsproses van SWAPO gekonfronteer. Die poging van die RSA om die bevolking teen SWAPO te mobiliseer, het egter deurgaans 'n onvermoë getoon om die revolusionêre mobiliseringsproses van SWAPO te stuit. Trouens weinig daadwerklike pogings was inderdaad aangewend om SWAPO op die politieke en maatskaplike terreine te stuit. Die valse persepsie het by etlike staatsdepartemente bestaan dat die revolusionêre aanslag 'n veiligheidsprobleem was wat deur die veiligheidsmagte hanteer moes word. Sodoende het die situasie ontstaan dat die veiligheidsmagte die veiligheidsprobleme moes hanteer, terwyl min deur die res van die staatsapparaat gedoen was om die politieke, ekonomiese en maatskaplike probleme te hanteer. Die RSA het gevolglik 'n onvermoë getoon om suksesvolle teenmobilisering van die bevolking te bewerkstellig. Die oorsake vir hierdie onvermoë kan teruggevoer word na die ontbreking van 'n aanneemlike politieke doel en beleid, die onvermoë om die revolusionêre mobiliseringsproses te stuit en die ontoereikende beskerming van die bevolking. Aan die einde van die revolusionêre aanslag, was hierdie beperkings tesame met die onvermoë om teenmobilisering te laat slaag, van die hoof faktore wat die uiteindelijke verkiesingsuitslag beïnvloed het.¹⁴³

SELFBESKERMING

As gevolg van vele beperkende faktore, waarvan die beskikbare mannekrag die vernaamste was, was die veiligheidsmagte nie in staat om die Ovambovolk op 'n permanente en deurlopende grondslag te beskerm nie. Om hierdie probleem te bowe te kom, is veral mans van die plaaslike bevolking in militêre eenhede opgeneem. Hierdie eenhede (soos 101 Bataljon, Koevoet, ens) is dan in operasies teen PLAN-guerillas aangewend. Hierdie betrokkenheid van die bevolking in die bekamping van PLAN, het 'n wesentliche bydrae gelewer om PLAN hok te slaan. Die probleem was egter daarin gesetel dat die bevolking nie betrek was in pogings om homself teen revolusionêre beïnvloeding te beskerm nie. Die afwesigheid van 'n nasionale milisie-stelsel kan as een van die grootste tekortkominge in die teen-revolusionêre strategie bestempel word. Die bevolking is nooit geleer om homself te beskerm nie. 'n Nasionale milisie-stelsel sou 'n aansienlike bydrae kon lewer om beskerming aan die bevolking op 'n permanente grondslag te verleen. Ten spyte van die omvang van revolusionêre beïnvloeding, was

¹⁴² *Ibid.*, p. 147.

¹⁴³ *Ibid.*, p. 161-166.

daar tog 'n aansienlike gedeelte van die bevolking wat die veiligheidsmagte goedgesind was.¹⁴⁴

DIE GOEDGESINDE BEVOLKING

'n Groot gedeelte van die bevolking was gekant teen die harde intimidasie wat deur PLAN toegepas was. Hierdie goedgesinde bevolking was ook in ander opsigte teen SWAPO gekant. Die goedgesinde bevolking in Ovambo het egter voor die probleem te staan gekom dat daar geen veilige gebied was waarheen hulle kon vlug ten einde die intimidasie van PLAN vry te spring nie. Hierdie bevolking het meesal na gebiede waar groot veiligheidsmagkonsentrasies was, verhuis. Die onvermoë en onwilligheid van die bestaande owerheid om daadwerklike maatreëls te tref om die goedgesinde bevolking te identifiseer en te beskerm, het tot gevolg gehad dat hierdie bevolking steeds aan die revolusionêre regsorde uitgelewer was. Sonder die effektiewe beskerming van die bevolking was doelmatige teen-mobilisasie bykans onmoontlik.¹⁴⁵

STRATEGIESE HERVESTIGING

Hervestiging is die beskrywing van die verskynsel waar bevolking deur die owerheid van een geografiese woongebied na 'n ander verskuif word. Hierdie tegniek was suksesvol deur die Britte in Maleisië toegepas. Hervestiging was vanweë ekonomiese en maatskaplike redes nooit in Ovambo toegepas nie. Die probleem het egter bly bestaan dat geen voorsiening vir die beskerming van die goedgesinde bevolking gemaak was nie. In teenstelling met gedwonge hervestiging, kon 'n stelsel van vrywillige hervestiging 'n belangrike bydrae gelewer het om die bevolking teen revolusionêre beïnvloeding te beskerm.¹⁴⁶

LEGITIEME GESAG

Die klakkelose stelling was dikwels gemaak dat die bevolking die uitslag van 'n revolusionêre oorlog bepaal. Hierdie stelling kan nie betwis word nie, maar die vraag wat beantwoord moet word, is *HOE* beïnvloed die bevolking sodanige uitslag. Die antwoord op hierdie vraag is opgesluit in die legitieme politieke gesag.

Legitieme politieke gesag kan omskryf word as die gesag wat uitgeoefen word wanneer die owerheid (of die revolusionêre organisasie) 'n bindende besluit neem en die bevolking dit dan as grondslag vir eie gedrag aanvaar, sonder om dit in die lig van maatstawwe van wenslikheid onder spesifieke omstandighede te evalueer.¹⁴⁷ Die bevolking kan hierdie besluit as bindend beskou omdat hulle glo dit behoort so te wees en dat dit reg is om so op te tree (persoonlike oorwegings en oorreding), of uit vrees vir straf (intimidasie en vergelding). Die doel met hierdie gesagsuitoefening en -aanvaarding is om 'n bepaalde samelewingsbestel daar te stel wat deur die regs- en politieke ordes vergestalt word.¹⁴⁸ Die RSA se gesagsdoelwit was dat die bevolking aan die RSA-gedomineerde owerheid getrou moes wees deur die ontplooiing van die veiligheidsmagte en die voortsetting van (dikwels gebrekkige) owerheidsdienste. SWAPO se gesagsdoelwit was om die bevolking ontrou en dislojaal aan die RSA owerheid te maak, en om terselfdertyd die bevolking se trou, lojaliteit en onvoorwaardelike steun ten gunste van hom te mobiliseer.¹⁴⁹ Hierdie revolusionêre gesagsuitoefening het SWAPO deur middel van die revolusionêre parallelle owerheid, dit wil sê die regs- en politieke ordes, beoefen.

REVOLUSIONÊRE OORLOGVOERING AS 'N MAGSTRYD OM POLITIEKE GESAG

'n Bestudering van vorige revolusionêre oorloë dui dat daar 'n verband tussen die oorsake, verloop en beëindiging bestaan, wat veral daarin manifesteer dat dit oënskynlik as 'n militêre probleem manifesteer, maar dat daar dieperliggende, nie-militêre komponente bestaan wat in interaksie verkeer. Uit hierdie komponente kan 'n teoretiese onderbou afgelei word, wat as instrumente vir die suksesvolle lei van 'n revolusionêre aanslag, of die bekamping daarvan, aangewend kan word.¹⁵⁰ Een vermeldde aspek van hierdie teoretiese onderbou is dat revolusionêre oorlogvoering manifesteer as 'n magstryd om legitieme politieke gesag. Die primêre vereiste is die omkeer van magsverhoudings in die staat waarin die revolusionêre aanslag plaasvind.¹⁵¹ Om dit te bereik moet die bestaande owerheid deur middel van die kumu-

¹⁴⁴ *Ibid*, p. 166-168.

¹⁴⁵ *Ibid*, p. 168-171.

¹⁴⁶ *Ibid*, p. 171.

¹⁴⁷ D. Easton: *The Political System* (New York, 1953), pp. 176-196.

¹⁴⁸ Van der Merwe : *Politieke Orde en Regsorde*, p. 13.

¹⁴⁹ Van der Merwe : *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p. 100.

¹⁵⁰ Mao Tse-Tung : *Selected Works of Mao Tse-Tung*, vol 1 (Peking 1965), p.46.

¹⁵¹ Van der Merwe : *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p.15.

latiewe effek van "many campaigns and battles" verswak word op die diplomatieke, politieke, kultuur-geestelike, ekonomiese en militêre gegesfronthe. In SWA/N, was al hierdie elemente in mindere of meerdere mate aanwesig.

REVOLUSIONÊRE GESAGSAFTAKELING

Die owerheidsgesag in SWA/N is gekonfronteer met SWAPO se aktiewe pogings om hierdie owerheidsgesag deur die aanwending van verskeie middele, af te takel.¹⁵² Sodoende het die revolusionêre aanslag gemanifesteer as 'n gewapende aanslag om beheer en gesag oor die bevolking uit te oefen ten einde veral die swart bevolking teen die bestaande owerheidsgesag te mobiliseer.¹⁵³ In Ovamboland het uitgerekte revolusionêre gesagsaftakeling plaasgevind deur die revolusionêre parallelle owerheid. Daardeer was gepoog om die bevolking te kondisioneer om nie weer aan die bestaande owerheid onderdanig te wees nie. Sodoende het 'n gesagsvakuüm ontstaan, wat 'n vereiste vir die instelling van die revolusionêre parallelle owerheid was.¹⁵⁴ Die les wat geleer moet word is dat dit nie die bevolking is wat moet besluit aan wie hul steun gaan toesê nie. Hierdie besluit berus by die bestaande owerheid of by die revolusionêre parallelle owerheid, omdat die party wat daarin slaag om die onderdanigheid en gehoorsaamheid van die bevolking met behulp van gesagstrukture te verseker, die een is wat die beste kans het om die bevolking se steun te verkry.¹⁵⁵

REVOLUSIONÊRE GESAGSINSTITUSIONALISERING

Die magstryd om legitieme gesag manifesteer enersyds as 'n gesagsaftakelingsproses, maar andersyds as 'n gesagsinstitusionaliseringsproses. Die begrip "gesagsinstitusionalisering" verwys na die prosesse om 'n werkende regs- en politieke orde te skep en berus op die Pavloviaanse aanname dat die bevolking gekondisioneer kan word om op 'n bepaalde wyse te dink en op te tree.¹⁵⁶ SWAPO het veral die Ovambovolk gedwing om ingevolge die revolusionêre gedragskode op te tree. Sodoende is die bevolking inderdaad gekondisioneer om "revolusionêr" te dink en op te tree.¹⁵⁷ Hierdie kondisioneringsproses was moontlik omdat SWA-

PO in Ovambo die owerheidsgesag afgetakel en sy eie gesagsinstellings geïnstusionaliseer het.

REVOLUSIONÊRE GESAGSUITOEFENING

Die prosesse om 'n ommekeer van magsverhoudinge te bewerkstellig, word voltrek sodra gesag inderdaad uitgeoefen word. Die optredes van die grootste gedeelte van die Ovambovolk volgens die wil en voorskrifte van SWAPO, verskaf voldoende bewys dat revolusionêre gesag oor die bevolking uitgeoefen was, ongeag of dit uit vrees of oortuiging plaasgevind het. In hierdie opsig behoort gelet te word op die kernaspek van revolusionêre gesagsuitoefening. Revolusionêre gesagsuitoefening het nie soseer belang by die demokratiese beskouing van populariteit nie, maar veel eerder by die outoritêre versterking van gesag en beheer oor die bevolking deur middel van gewelddagige optredes ten behoeve van bepaalde revolusionêre oogmerke.¹⁵⁸

DIE POLITIEKE SKIKKING

Die politieke skikkingsveranderlike het sedert 1946 konstant in die meeste diplomatieke onderhandelings om die onafhanklikheid van SWA/N, na vore getree. Trouens dit was die sleutelfaktor in alle diplomatieke pogings om 'n vreedsame oplossing vir die SWA/N-vraagstuk te vind. Soos reeds vermeld, was die grondslag vir 'n blywende politieke oplossing in SWA/N die bepaling soos neergelê in Resolusie 435. Sedert die aanvaarding van hierdie resoluusie was daar geen ander grondslag vir 'n politieke skikking nie. SWAPO sowel as die RSA was hierdeer gebonde, maar sedert die aanvaarding van Resolusie 435 in 1978, het baie bloedvergiëting rondom die SWA/N-dispuut plaasgevind.

Die vraag ontstaan oor die verband tussen al die veranderlikes wat op die revolusionêre aanslag in SWA/N ingewerk het. Soos dikwels in die verlede die geval was, het oorlogvoerende partye hul in konflik begewe sonder om daadwerklike oorweging aan die beëindiging van die oorlog te skenk. Met SWA/N was dit ook die geval. Die revolusionêre aanslag is gevoer en bekamp sonder dat of SWAPO of die RSA

¹⁵² *Ibid*, p. 100.

¹⁵³ Ximenes : 'La Guerre Revolutionaire', *Revue Militaire d'Information*, 281, 1957, p.9.

¹⁵⁴ Van der Merwe : *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p.101.

¹⁵⁵ *Ibid*, p. 102.

¹⁵⁶ Easton : *The Political System*, pp.176-196.

¹⁵⁷ Van der Merwe : *Aspekte van Insurgensie in Ovamboland*, p.103.

¹⁵⁸ *Ibid*, p. 104.

duidelikheid gehad het oor die wyse waarop hulle onderskeidelik die konflik wou beëindig. Die belangrike aspek wat na vore tree, is dat die formulering van strategie gerig behoort te wees op die nastrewing van 'n duidelike politieke doel. Sodra die politieke doel nagestreef is, behoort riglyne te bestaan om die konflik te beëindig. Selfs al is die politieke beleidsoogmerke nie almal bereik nie, behoort 'n regering te besef dat konflik nie onbepaald kan voortduur nie. Dit is selde dat alle politieke doelwitte bereik kan word, daarom behoort die politieke besluitnemers insig en begrip te openbaar en pogings aan te wend om die konflik op 'n realistiese tydstip te beëindig.

Die saakmakende aspek is dat dit noodsaaklik is om op 'n vroeë stadium reeds duidelikheid te verkry oor die mees waarskynlike wyse waarop die konflik beëindig gaan word, sodat strategiese besluite daarop gefundeer kan word. Die deurlopende revolusionêre mobiliseringsproses van SWAPO was 'n belangrike grondslag waarop hy die verkiesing in SWA/N benader het. Deur die jare het SWAPO gepoog om die bevolking ten gunste van homself te mobiliseer. Hierdie gegeneerde steun het uiteindelik tot 'n verkiesingsoorwinning vir SWAPO meegehelp. Hierteenoor was die interne politieke partye se onvermoë om betekenisvolle steun voor die verkiesingsfase te genereer, waarskynlik die hooforsaak waarom saakmakende steun nie tydens die verkiesingsfase gegeneer kon word nie.

SLOT

In die voorafgaande gedeelte is gepoog om die oorsake en gevolg van bepaalde vraagstukke te ontbloot. Daarmee het die navorsing wat oor die revolusionêre aanslag in SWA/N gedoen is, rigting gekry. Die ontstaan, verloop en voltrekking van die revolusionêre aanslag in SWA/N, kan soos volg verklaar word. Die onvermoë van die Suid-Afrikaanse regering om die jarelange opstand in SWA/N te beëindig, kan verklaar word deur 'n verskeidenheid veranderlikes waaroor die regering nie volle beheer of invloed kon uitoefen nie. Die vernaamste hiervan was die onvermoë om 'n nasionaal aanvaarbare en legitieme politieke beleid neer te lê en dus ook 'n deurlopende koherente politieke riglyn om die teeninsurgensie mee te lei. Die ontbreking van 'n legitieme politieke beleidsrigting het tot gevolg gehad dat die revolusionêre mobiliseringsproses van SWAPO nie betekenisvol gestuit kon word nie; die regering kon nie 'n politieke opsie aan die bevolking voorhou, wat voldoen het aan die politieke aspirasies van veral die

swart volkere nie. Die vermoë van SWAPO om ten spyte van hoë lewensverlies asook militêre agterlikheid en nederlae die revolusionêre aanslag te voer, kan toegeskryf word aan SWAPO se beïnvloeding van deurslaggewende veranderlikes. SWAPO se vermoë om hierdie veranderlikes te beïnvloed, kan verklaar word deur die verkreeë legitimiteit deur daadwerklike opstand teen ekonomiese en politieke agterstand, versuim van die SA-regering om betekenisvolle veranderings in SWA/N te laat plaasvind; afkeer binne SWA/N en in die buiteland teen die RSA se beleid en teenwoordigheid in SWA/N; en die internasionale erkenning van SWAPO as die enigste en ware verteenwoordiger van SWA/N. In SWA/N het SWAPO beheer oor die mobiliseringsproses verkry en behou deur strukture in te stel wat veral die swart bevolking kon mobiliseer. Hierteenoor het die RSA-regering 'n onvermoë getoon om die revolusionêre mobiliseringsproses te stuit of om beskerming op 'n permanente grondslag te verleen.

Die vraag ontstaan oor watter lesse uit die SWA/N ervaring geleer kan word, veral wat die teorie en leerstellings van revolusionêre oorlogvoering betref. Om die oorlogsituasie in SWA/N te beheer, is die optredes van die Suid-Afrikaanse owerhede gelei deur die beginsels van teenrevolusionêre oorlogvoering soos deur J.J. McCuen geformuleer.¹⁵⁹ Hierdie beginsels is selfbehoud en vernietiging van die vyand; mobilisering van die massas; verenigde poging; stig van strategiese basisgebiede; en die verkryging van eksterne hulp. Die vraag wat gevra kan word is of hierdie beginsels die korrekte beginsels was om die Suid-Afrikaanse optredes te rig. Met die beginsels soos deur McCuen geformuleer kan weinig fout gevind word. Die fout kan egter gevind word by die amptenare van die Suid-Afrikaanse owerheid en die offisiere van die SA Weermag en SAP wat hierdie beginsels moes interpreteer en tot uitvoerende optredes moes herlei. Vele van die genoemde amptenare het 'n blindheid geopenbaar om te begryp dat die beginsels van McCuen nie die enigste beginsels was wat Suid-Afrikaanse optredes moes lei nie. Die groot fout wat met die hantering van die SWA/N-vraagstuk begaan was, was die onvermoë om daadwerklik te begryp dat die beginsel van legitimiteit, die deurslaggewende beginsel was wat optredes moes lei. Indien hierdie beginsel nagevolg was, sou die Suid-Afrikaanse owerheid die vraagstuk waarskynlik op 'n ander wyse hanteer het. Hy het egter gepoog om met grootskaalse militêre offensiewe 'n politieke probleem te probeer oplos. Die SA Weermag het ongekenende militêre suksesse in SWA/N en in Angola behaal, maar

¹⁵⁹ J.J. McCuen: *The Art of Counter-Revolutionary War* (London 1966).

die Suid-Afrikaanse regering het 'n onvermoë getoon om militêre suksesse in langtermyn politieke winste te omskep. Die blaam vir die verloop van gebeure in SWA/N kan nie voor die deur van die veiligheidsmagte gelê word nie - daarvoor is die militêre telkaart te sterk in die guns van die RSA se veiligheidsmagte.

Die vraag ontstaan ook wat die benadering tot die revolusionêre aanslag behoort te wees. Die veiligheidsmagte het primêr 'n militêre benadering gevolg wat met "hart en verstand"-tipe optredes gerugsteun was. Die patroon wat die revolusionêre aanslag in SWA/N gevolg het, toon dat teen-revolusionêre oorlogvoering 'n outori-têre benadering noodsaak, dit wil sê 'n benadering waar die regering daarop afgestem is om owerheidsgesag her in te stel en met mag te vestig. Dit impliseer dat die revolusionêre infrastruktuur met wortel en tak uitgeroei word, asook die oorsake wat tot die konflik aanleiding gegee het. Die regering van die RSA het hierdie

oorwegings egter verontagsaam.

Dit dien ten slotte gemeld te word dat die revolusionêre aanslag teen SWA/N getoon het dat 'n revolusionêre aanslag uit politieke faktore ontstaan en dat die ontlooting daarvan, 'n besliste politieke oplossing verg. Derhalwe behoort politieke beginsels, soos onder ander legitiemiteit, die teen-revolusionêre poging te lei, en nie die hoofsaaklik militêre beginsels nie. Die voer van die teen-revolusionêre aanslag behoort gerig te wees op die instelling en handhawing van legitieme politieke gesag in die bevolking. Revolusionêre oorlogvoering is dus nie soseer 'n stryd om militêre oorwinning of populariteit nie, maar veel eerder 'n politieke stryd om die steun van die bevolking vir 'n lewensvatbare en legitieme politieke beleidsrigting te verkry. Die militêre poging behoort hoogstens ter ondersteuning van die politieke poging te wees en nie andersom, soos wat dit die geval met SWA/N was nie.